

SABIEDRISKO PAKALPOJUMU REGULĒŠANAS KOMISIJA

Ziņojums par tirgus analīzi

Eiropas Komisijas 2003. gada 11. februāra ieteikumā 2003/311/EK par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, kuros var būt nepieciešama *ex ante* (apsteidzoša) regulēšana saskaņā ar Direktīvu 2002/21/EK, minētais

tirgus Nr. 7: nomāto līniju minimālā kopa

Rīga, 2011. gada novembris

SATURS

SATURS	2
1. Ievads.....	4
1.1. Izmantotā terminoloģija, jēdzieni un definīcijas	4
1.2. Elektronisko sakaru likums.....	5
1.3. Noteikumi	6
1.4. Noteikumi par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību.....	6
2. Tirgus analīzes pirmās kārtas gaita.....	7
2.1. Tirgus Nr.7 analīzes pirmās kārtas rezultāti	9
3. Tirgus analīzes otrā kārta.....	9
4. Tirgus apraksts.....	12
5. Situācija tirgū.....	12
6. Jaunais ieteikums	12
6.1. Jaunajā ieteikumā minētie tirgi.....	13
6.2. Tirgus nav iekļauts Jaunajā ieteikumā.....	13
7. Trīs kritēriju tests.....	14
8. Šķēršļi ienākšanai tirgū.....	14
9. Tirgus attīstība (dinamika).....	17
10. Tirgus definīcija	17
10.1. Tirgū iekļaujamo pakalpojumu kopums	18
10.1.1. VPN tehnoloģija	19
10.1.2. Ethernet protokols.....	20
10.1.3. SDSL.....	20
10.1.4. ADSL.....	20
10.1.5. Datu pārraides pakalpojumi, izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu.....	21
10.1.6. Kopsavilkums	21
10.2. Vai dažādu joslas platumu (Bandwidth) nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?	22
10.3. Vai analogās un ciparu līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?.....	23
10.4. Vai iekšzemes un starptautiskās nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū? 24	
10.5. Nomāto līniju minimālās kopas ģeogrāfiskais mērogs	25
11. Tirgus analīze.....	26
11.1. Komersanta lielums (īpatsvars tirgū).....	26
11.2. Cenu izmaiņas.....	29
11.3. Tehnoloģiska rakstura priekšrocības	29
11.4. Kontrole pār būtisku infrastruktūru	30
11.5. Mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības	30
11.6. Komersanta vai komersantu grupas vertikālā integrācija	30
11.7. Šķēršļi ienākšanai tirgū un ekspansijai un potenciālā konkurence	31
11.8. Nepietiekama kompensējošā pirktpēja vai tās trūkums un šķēršļi galalietotāja izvēlei	31
11.9. Secinājumi	32
12. Konkurences tiesību pietiekamība	33
13. Trīs kritēriju testa secinājumi	33
14. Nacionālā konsultācija.....	33
15. Konkurences padomes viedoklis.	33
16. Saistību piemērošana	34

17.	Komersants ar būtisku ietekmi tirgū.....	34
17.1.	Pirmajā tirgus analīzes kārtā piemērotās saistības.....	34
18.	Secinājumi	35
19.	Konsultācija ar EK un citu ES dalībvalstu regulatoriem	36
	Izmantotie saīsinājumi	37

Attēli

Attēls 1.	Nomāto līniju mazumtirdzniecības tarifi 2010.gadā	23
Attēls 2.	Komersantu tirgus daļas pēc ieņēmumiem	27
Attēls 3.	Komersantu tirgus daļas pēc iznomāto līniju skaita.....	27
Attēls 4.	Ieņēmumi nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū	28
Attēls 5.	Iznomāto līniju skaits nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū	28

Tabulas

Tabula 1.	Komersanti, kuriem jāsniedz papildinformācija par nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā 2005. un 2006.gadā.	10
Tabula 2.	Komersanti, kuriem jāsniedz papildinformācija par nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā 2007.gadā.	11
Tabula 3.	Komersanti, kuriem jāsniedz papildinformācija par nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā 2008. un 2009.gadā.	11
Tabula 4.	Lielākie nomāto līniju minimālās kopas komersanti 2010.gada pirmajā pusgadā pēc apgrozījuma.....	11
Tabula 5.	Lielākie nomāto līniju minimālās kopas komersanti 2010.gada otrajā pusgadā pēc apgrozījuma.....	11
Tabula 6.	Lielākie nomāto līniju vairumtirdzniecības komersanti pēc apgrozījuma...	16

1. Ievads

Lai veicinātu konkurenci elektronisko sakaru nozarē Elektronisko sakaru likums (turpmāk – ESL), ņemot vērā Eiropas Savienības regulējumu, deleģē Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai (turpmāk - Komisija) tiesības definēt konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus (tirgu definēšana), veikt definēto tirgu analīzi konkurences novērtēšanai šajos tirgos, noteikt elektronisko sakaru komersantus (turpmāk – komersants) ar būtisku ietekmi tirgū (būtiskas ietekmes noteikšana), kā arī piemērot, saglabāt, grozīt vai atcelt speciālas prasības (saistības) komersantiem, kuru ietekme konkrētajā tirgū atzīta par būtisku (saistību noteikšana).

1.1. Izmantotā terminoloģija, jēdzieni un definīcijas

Tirgus definēšana ir ekonomiska rakstura analīze, kurā izmanto Eiropas Savienības administratīvo un Eiropas Savienības Tiesas juridisko pieredzi.

Definējot konkrētos tirgus elektronisko sakaru nozarē, tiek analizētas komersantu veiktās darbības tirgū. ESL definē elektronisko sakaru komersantu kā komersantu, kas veic divu veidu darbības – nodrošina elektronisko sakaru tīklu vai sniedz elektronisko sakaru pakalpojumu (turpmāk – pakalpojums). ESL definē minētās darbības šādā veidā:

- elektronisko sakaru tīkla nodrošināšana – publiskā elektronisko sakaru tīkla izveide, ierīkošana, attīstīšana, ekspluatācija, kontrole un piekļuves nodrošināšana tam;
- elektronisko sakaru pakalpojums – pakalpojums, kuru parasti nodrošina par atlīdzību un kurš pilnīgi vai galvenokārt sastāv no signālu pārraidīšanas elektronisko sakaru tīklos.

Definējot konkrētos tirgus atbilstoši konkurences tiesībām, ir jāidentificē:

- visi tie pakalpojumi, kas veido identificējamu tirgus produktu (preču vai pakalpojumu tirgi);
- ģeogrāfiskā teritorija, kurā tiek sniegtas preces vai pakalpojumi (ģeogrāfiskie tirgi).

Definējot konkrētos tirgus atbilstoši Eiropas Savienības praksei, ir jāidentificē tirgus funkcionālais līmenis:

- tirgi, kuros produkti tiek piedāvāti vairumtirdzniecībā (vairumtirdzniecības produktu tirgi);
- tirgi, kuros produkti tiek piedāvāti mazumtirdzniecībā (mazumtirdzniecības produktu tirgi).

Elektronisko sakaru nozarē tirgus sadalījums funkcionalā līmenī tiek izmantots tādēļ, ka regulējums, ko Komisija var piemērot vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības produktu tirgiem, atšķiras. Elektronisko sakaru nozarē vairumtirdzniecības pakalpojumu tirgū tiek sniegti pakalpojumi, ko viens komersants sniedz citiem komersantiem, un parasti tā ir daļa no elektronisko sakaru tīkla nodrošināšanas – pakalpojumi, kas tiek sniegti, nodrošinot piekļuvi un starpsavienojumu vai tālākpārdošanas veikšanai. Savukārt mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgū tiek sniegti pakalpojumi galalietotājiem.

Atbilstoši ESL abonents ir fiziska vai juridiska persona, kas ir noslēgusi līgumu ar pakalpojumu sniedzēju par konkrētu pakalpojumu saņemšanu, bet

galalietotājs ir pakalpojumu lietotājs, kas šos pakalpojumus neizmanto pakalpojumu nodrošināšanai citām personām.

Komisija, definējot konkrētos tirgus, izvērtē gan mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgus, gan attiecīgos vairumtirdzniecības pakalpojumu tirgus. Komisija, veicot tirgu definēšanu un analīzi, var noteikt prioritāri analizējamos tirgus un/vai vairāku tirgu grupas (klasterus).

1.2. Elektronisko sakaru likums

Tirgus definēšanas un analīzes process pamatojas uz ESL:

- ESL 1. panta 7. punkts paredz, ka būtiska ietekme tirgū ir tāds komersanta stāvoklis tirgū, kas līdzvērtīgs dominējošam stāvoklim.
- Nemot vērā komersantu sniegto informāciju un elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus analīzes rezultātus, Komisija saskaņā ar ESL 31. panta otro daļu nosaka, vai konkrētajā tirgū ir efektīva konkurence. Ja tirgus analīzes rezultātā Komisija konstatē, ka tirgū nav efektīvas konkurences, tā pieņem lēmumu par analīzes rezultātā konstatētajām problēmām adekvātu un samērīgu speciālu prasību piemērošanu, saglabāšanu, grozīšanu vai atcelšanu komersantiem Komisijas noteiktajā kārtībā. Saskaņā ar ESL 31. panta trešo daļu, ja Komisija konstatē, ka tirgū pastāv efektīva konkurence, tā nepiemēro vai atceļ speciālās prasības komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū. Saskaņā ar ESL 31. panta ceturto daļu, ja Komisija konstatē, ka tirgū nepastāv efektīva konkurence, tā saskaņā ar ESL 29. pantu nosaka komersantus, kuriem šajā tirgū ir būtiska ietekme.
- ESL 29. panta pirmā daļa nosaka, ka Komisija pēc elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus definēšanas un tirgus analīzes var noteikt komersantus, kuriem ir būtiska ietekme konkrētā tirgū. Komisija savu lēmumu pārskata ik reizi, kad tiek veikta elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus definēšana un tirgus analīze.
- ESL 29. panta otrā daļa paredz, ka Komisija var atzīt, ka komersantam ir būtiska ietekme tirgū, ja tas individuāli vai kopā ar citiem komersantiem šajā tirgū atrodas tādā stāvoklī, kas ir līdzvērtīgs dominējošam stāvoklim, tas ir, ekonomiska spēka stāvoklī, kas tam līdz zināmam līmenim ļauj rīkoties neatkarīgi no citiem komersantiem, lietotājiem vai galalietotājiem. Izvērtējot, vai viens vai vairāki komersanti ir dominējošā stāvoklī tirgū, Komisija ievēro Eiropas Komisijas (turpmāk - EK) izstrādātas tirgus analīzes un būtiskas ietekmes tirgū novērtēšanas vadlīnijas.
- ESL 29. panta trešā daļa paredz, ka komersantam, kuram ir būtiska ietekme atsevišķā tirgū (pirmais tirgus), var būt būtiska ietekme arī saistītā tirgū (otrais tirgus), ja saikne starp šiem diviem tirgiem ļauj ietekmi vienā tirgū paplašināt uz otru (saistīto) tirgu, tādējādi nostiprinot komersanta ietekmi tirgū. Lai to novērstu, Komisija var noteikt saistības piekļuves vai starpsavienojumu jomā.
- ESL 30. panta pirmā daļa paredz, ka Komisija, ievērojot elektronisko sakaru pakalpojumu ģeogrāfisko dalījumu un citus valstī esošus īpašus apstākļus, kā arī EK ieteikumu par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, nosaka konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus.

- ESL 30. panta otrā daļa paredz, ka, nosakot konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus, Komisija konsultējas ar komersantiem Komisijas noteiktajā konsultāciju kārtībā un, ja nepieciešams, ar Konkurences padomi.
- Saskaņā ar ESL 30. panta trešo daļu, nosakot no ieteikumā minētajiem tirgiem atšķirīgus tirgus, Komisija pirms attiecīga lēmuma pieņemšanas ievēro ESL 8.panta pirmās daļas 13.punktu. Ja EK, izvērtējusi Komisijas lēmuma projektu par elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus definēšanu, norāda, ka tas radīs šķēršļus vienotam Eiropas Savienības tirgum vai neatbilst Eiropas Savienības tiesību aktiem, Komisija atliek lēmuma pieņemšanu uz diviem mēnešiem, lai saņemtu EK viedokli. Ja Komisija saņem EK viedokli par lēmuma projektu, tas sešu mēnešu laikā no EK lēmuma pieņemšanas datuma saskaņā ar šo viedokli lēmuma projektu groza vai atsauc. Ja Komisija lēmuma projektu groza, tas organizē publiskās konsultācijas ar tirgus dalībniekiem un saskaņā ar ESL 8.panta pirmās daļas 13.punktu atkārtoti paziņo EK par grozīto lēmuma projektu.
- Saskaņā ar ESL 31.¹pantu, ja Komisija par tāda plānotā lēmuma projektu vai plānoto pasākumu kopumu attiecībā uz tirgus definēšanas vai analīzes procedūrām, kurš var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm un kura mērķis ir uzlikt, grozīt vai atcelt kādu operatora pienākumu, saņem EK paziņojumu, kurā norādīti iemesli, kāpēc lēmuma projekts vai plānoto pasākumu kopums var radīt šķēršļus iekšējam tirgum, vai saņem norādījumus par tā neatbilstību Eiropas Savienības tiesību aktiem, Komisija lēmumu vai plānoto pasākumu kopumu nepieņem vēl trīs mēnešus pēc EK paziņojuma. Ja šāds paziņojums netiek sniegts, Komisija var pieņemt lēmumu vai plānoto pasākumu kopumu, pēc iespējas ņemot vērā EK, Eiropas Elektronisko sakaru regulatoru iestādes vai citu valstu regulatoru ieteikumus.

1.3. Noteikumi

Lai veiktu nepieciešamos pasākumus tirgus definēšanai un tirgus analīzei, ESL paredz Komisijai tiesības izdot šādus noteikumus:

- Noteikumi par publisko konsultāciju kārtību ar tirgus dalībniekiem saskaņā ar ESL 8. panta pirmās daļas 11. punktu un 30. panta otro daļu;
- Noteikumi par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību saskaņā ar ESL 31. panta pirmo daļu.

1.4. Noteikumi par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību

Saskaņā ar Komisijas ar 2010.gada 14.jūlija lēmuma Nr.1/11 apstiprinātiem Noteikumiem par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību (turpmāk – Noteikumi), komersanti iesniedz Komisijai katru gadu līdz 1. augustam informāciju par esošā kalendārā gada 1. pusgadu un līdz 1. februārim informāciju par iepriekšējā kalendārā gada 2. pusgadu, pilnīgi un precīzi aizpildot Noteikumu 1. pielikumu.

Komisija, izvērtējot informāciju, kuru komersanti ir iesnieguši saskaņā ar Noteikumu 5. un 6.punktu, nosaka tos komersantus, kuru attiecīgā sniegtā elektronisko sakaru pakalpojuma kopējais īpatsvars ir ne vairāk kā 95% dilstošā secībā no attiecīgā elektronisko sakaru pakalpojuma sniegšanas kopējiem ieņēmumiem vai, kuri iesniedz Komisijai tiem nosūtītās 2.pielikuma veidlapas. Saskaņā ar Noteikumu 7. punktu Komisija nosūta visiem komersantiem, kurus Komisija noteikusi par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū, attiecīgajam konkrētajam tirgum atbilstošas 2.pielikuma veidlapas un saskaņā ar Noteikumu 8.punktu Komisija nosūta 2.pielikuma veidlapas vismaz četriem tiem komersantiem, kuru katra īpatsvars no kopējiem ieņēmumiem no attiecīgo elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšanas dilstošā secībā ir vislielākais.

2. Tirgus analīzes pirmās kārtas gaita

Pamatojoties uz ESL, Komisija definēja un analizēja 17 no 18 tirgiem, kuri ir minēti EK 2003. gada 11. februāra 2003/311/EK ieteikumā par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, kuros var būt nepieciešama *ex ante* (apsteidzoša) regulēšana saskaņā ar Direktīvu 2002/21/EK (turpmāk - Ieteikums):

Mazumtirdzniecības līmenī:

- Tirgus Nr.1: piekļuves publiskajam telefonu tīklam fiksētā vietā nodrošināšanas fiziskām personām;
- Tirgus Nr.2: piekļuves publiskajam telefonu tīklam fiksētā vietā nodrošināšana juridiskām personām;
- Tirgus Nr.3: fiziskām personām publiski pieejami vietējo vai iekšzemes balss telefonijas pakalpojumu, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- Tirgus Nr.4: fiziskām personām publiski pieejami starptautisko balss telefonijas pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- Tirgus Nr.5: juridiskām personām publiski pieejami vietējo vai iekšzemes balss telefonijas pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- Tirgus Nr.6: juridiskām personām publiski pieejami starptautisko balss telefonijas pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- Tirgus Nr.7: nomāto līniju minimālā kopa.

Vairumtirdzniecības līmenī:

- Tirgus Nr.8: savienojumu uzsākšana publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
- Tirgus Nr.9: savienojumu pabeigšana fiksētā vietā individuālajā publiskajā telefonu tīklā;
- Tirgus Nr.10: tranzīta pakalpojumi publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
- Tirgus Nr.11: atsaistīta piekļuve (t.sk. daļēja piekļuve) metāliskajām abonentlīnijām un to segmentiem, lai nodrošinātu platjoslas datu pārraides un balss pārraides pakalpojumus;
- Tirgus Nr.12: platjoslas piekļuves vairumtirdzniecība;

- Tirdzniecības tirgus Nr.13: nomāto līniju gala posmu vairumtirdzniecība;
- Tirdzniecības tirgus Nr.14: nomāto līniju maģistrālo posmu vairumtirdzniecība;
- Tirdzniecības tirgus Nr.15: piekļuve un savienojumu uzsākšana publiskajos mobilajos telefonu tīklos;
- Tirdzniecības tirgus Nr.16: balss savienojumu pabeigšana individuālos mobilajos tīklos;
- Tirdzniecības tirgus Nr.18: apraides signālu pārraides pakalpojumi apraides saturu nogādāšanai galalietotājiem.

Ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 27.jūnija regulas Nr.717/2007 par viesabonēšanu publiskajos mobilo telefonsakaru tīklos Kopienā stāšanos spēkā 2007. gada 30. jūnijā, Komisijai zuda pienākums analizēt tirgu Nr.17: nacionālais tirgus starptautiskajai viesabonēšanai publiskajos mobilajos tīklos.

Komisija uzsāka tirgus analīzes pirmo kārtu ar datu vākšanas procesu 2005. gada rudenī. Pēc pirmo trīs tīrgu (tīrgi Nr. 8 – 10) definēšanas un analīzes Komisija 2006. gada 31. martā paziņoja EK par rezultātiem un 2006. gada 28. aprīlī saņēma EK atbildes vēstuli ar komentāriem. Nemot vērā EK komentārus, Komisija 2006. gada 30. jūnijā lēma par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū un par piemērojamām saistībām un pienākumiem visos trīs tīrgos.

Laika posmā līdz 2007.gada 5. oktobrim Komisija bija paziņojuusi EK par visiem tīrgiem elektronisko sakaru nozarē, izņemot tirgu Nr. 17, un pieņemusi lēmumus par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū un par tiem piemērojamām saistībām, pienākumiem. Par vēl septiņiem tīrgiem EK izteica savus komentārus, par pārejiem tīrgiem komentāru nebija.

Saistībā ar tirgu Nr. 18 radās īpaša situācija. 2006. gada 6. februārī Konkurences padome saņēma biedrības „Latvijas Raidorganizāciju asociācija” 2006. gada 30. janvāra iesniegumu Nr.4-01/06 „Par radio un televīzijas programmu pārraidīšanas tarifiem”, kurā tā norādīja uz valsts akciju sabiedrības „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” (turpmāk - LVRTC) nevienlīdzīgu attieksmi pret biedrības „Latvijas Raidorganizāciju asociācija” biedriem, nosakot raidorganizācijām dažādus maksājumus par programmu pārraidīšanu. Konkurences padome 2006.gada 3.martā nolēma ierosināt lietu un definēja un pētīja konkrēto tīrgu. 2007.gadā 13.jūnijā Konkurences padome pieņēma lēmumu Nr. E02-64 „Par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu, Lieta Nr. 234/06/10/3; Par Konkurences likuma 13.panta iespējamo pārkāpumu va/s „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” darbībās”. Pamatojoties uz tīrgus definīciju un veikto tīrgus analīzi, Konkurences padome nolēma piemērot LVRTC tiesiskos pienākumus. Komisija atbalsta Konkurences padomes tīrgus definīciju un analīzi un līdz ar to izmanto savā tīrgus analīzē Konkurences padomes tīrgus analīzes rezultātus. Komisija, ievērojot likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 9. panta otro daļu, Elektronisko sakaru likuma 8. panta otro daļu un Administratīvā procesa likuma 65. panta otro daļu, kā arī saskaņā ar labas pārvaldības un lietderības principu, tīrgus „apraides signālu pārraides pakalpojumi apraides saturu nogādāšanai galalietotājiem” definēšanu un analīzi veica pēc Konkurences padomes Lēmuma pieņemšanas. 2007. gada 5. oktobrī Komisija paziņoja Eiropas Komisijai par situāciju tirgū Nr. 18 un 2007. gada 5. novembrī saņēma Eiropas Komisijas atbildi, ka tai nav komentāru.

2.1. Tirdzniecības Nr.7 analīzes pirmās kārtas rezultāti

2006.gada novembrī tika veikta nomāto līniju minimālās kopas tirgus analīzes pirmā kārta. Analīzes rezultātā nomāto līniju minimālās kopas tirgus tika atzīts par tirgu ar nepietiekamu konkurenci un viens no tirgus dalībniekiem - SIA „Lattelecom”, ar Komisijas padomes 2007.gada 7.marta lēmumu Nr.54 „Par sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Lattelecom” būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumu sniegšanas Latvijas Republikas teritorijā tirgū” (turpmāk – Lēmums Nr.54), tika atzīts par komersantu ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas tirgū. Lai novērstu komersanta ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas tirgū - SIA „Lattelecom” iespēju izmantot tā dominējošo ietekmi tirgū ļaunprātīgi, Komisija ar Lēmumu Nr.54 noteica SIA „Lattelecom” caurredzamības un tarifu regulēšanas saistības, kurās stājās spēkā 2007.gada 1.jūlijā.

Komisija Lēmumā Nr.54 nolēma:

- Noteikt SIA „Lattelecom” par elektronisko sakaru komersantu ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumu sniegšanas Latvijas Republikas teritorijā tirgū;
- Noteikt SIA „Lattelecom” caurredzamības saistību izstrādāt un publiskot nomāto līniju pamatpiedāvājumu, kurā iekļauj visus nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumus, saskaņā ar Komisijas apstiprinātajiem noteikumiem par pamatpiedāvājuma izstrādes kārtību, iekļaujamo informāciju un publicēšanu;
- Noteikt SIA „Lattelecom” tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistību ievērot Komisijas apstiprināto elektronisko sakaru pakalpojumu izmaksu aprēķināšanas un attiecināšanas metodiku un iesniegt ziņojumu par izmaksu aprēķināšanu un attiecināšanu saskaņā ar Komisijas apstiprināto elektronisko sakaru pakalpojumu izmaksu aprēķināšanas un attiecināšanas metodiku nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumiem;
- Noteikt SIA „Lattelecom” tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistību ievērot Komisijas apstiprināto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodiku;
- Noteikt SIA „Lattelecom” tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistību iesniegt Komisijai pēc Komisijas pieprasījuma pakalpojumu tarifu un izmaksu pamatojumu;
- Noteikt SIA „Lattelecom” tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistību tuvināt nomāto līniju minimālā kopas pakalpojumu sniegšanas pakalpojumu tarifus pakalpojumu sniegšanas izmaksām.

Komisija 2006.gada 28.decembrī paziņoja Eiropas Komisijai par tirgus analīzes rezultātiem un 2007.gada 3.aprīlī par piemērotajām saistībām komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū.

3. Tirdzniecības analīzes otrā kārta

Komisija 2006.gadā analizēja nomāto līniju minimālās kopas tirgu pirmo reizi. 2009.gadā Komisija uzsāka Elektronisko sakaru tirgu analīzes otro kārtu.

Komisija tirgus definēšanai un tirgus analīzei izmanto šādu informāciju:

- datus, kas tieši iegūti no tirgus dalībniekiem, tiem iesniedzot informāciju uz speciālu Komisijas izstrādātu veidlapu jautājumiem (2010.gada 14.jūlija lēmuma Nr.1/11 „Noteikumu par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi) 1. un 2.pielikums);
- datus, kas netieši iegūti no lietotājiem un komersantiem tirgus analīzes rezultātā;
- publiski pieejamus datus, piemēram, statistisko informāciju;
- datus, kas ir Komisijas rīcībā par tirgus dalībnieku (komersantu) iepriekšējo rīcību Komisijas darbības laikā.

Komisija ir izstrādājusi īpašas veidlapas, kuras Komisija izmanto, lai iegūtu informāciju tirgus analīzei. Noteikumu 1.pielikuma veidlapas jāaizpilda un jāiesniedz Komisijai katram komersantam. Noteikumu 1.pielikuma veidlapas jāiesniedz divas reizes gadā - katru gadu līdz 1.augustam par esošā kalendārā gada 1.pusgadu un līdz 1.februārim par iepriekšējā kalendārā gada 2.pusgadu.

Noteikumu 2.pielikuma veidlapas jāaizpilda un jāiesniedz Komisijai tiem komersantiem, kuru attiecīgā sniegta elektronisko sakaru pakalpojuma kopējais īpatsvars ir ne vairāk kā 95%, dilstošā secībā no attiecīgā elektronisko sakaru pakalpojuma sniegšanas kopējiem ieņēumiem attiecīgajā laika periodā. Ja trīs vai mazāk komersantu kopējie ieņēumi sasniedz 95% no visiem no konkrētā pakalpojuma sniegšanas gūtajiem ieņēumiem, tad Noteikumu 2.pielikuma veidlapas jāaizpilda tiem četriem komersantiem, kuru ieņēumi no konkrētā pakalpojuma sniegšanas ir vislielākie.

2007.gadā Komisija saņēma tirgus analīzei nepieciešamo informāciju (Noteikumu 1.pielikums) par 2007.gada pirmo pusgadu no 362 komersantiem (85 % no visiem reģistrētajiem komersantiem). Pamatojoties uz šiem datiem, Komisija noteica tos komersantus, kuriem nosūtāms Noteikumu 2. pielikums par 2005. un 2006. gadu. Komisija uzskata, ka informācija iegūta no visiem tiem komersantiem, kuri var ietekmēt tirgus analīzes rezultātu.

Tabula 1. Komersanti, kuriem jāsniedz papildinformācija par nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā 2005. un 2006.gadā.

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Lattelecom		
SIA	TELIA LATVIA		
SIA	LINX TELECOMMUNICATIONS LATVIA		
SIA	Baltcom Fiber		

2008.gadā Komisija saņēma tirgus analīzei nepieciešamo informāciju (Noteikumu 1.pielikums) par 2007.gada otro pusgadu no 371 komersanta (82,81 % no visiem reģistrētajiem komersantiem). Pamatojoties uz šiem datiem, Komisija noteica tos komersantus, kuriem nosūtāms Noteikumu 2. pielikums par 2007 gadu. Komisija uzskata, ka informācija iegūta no visiem tiem komersantiem, kuri var ietekmēt tirgus analīzes rezultātu.

Tabula 2. Komersanti, kuriem jāsniedz papildinformācija par nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā 2007.gadā.

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirdzniecība
SIA	Lattelecom		
SIA	EQUANT LATVIA Ltd		
SIA	CITYNET		
SIA	TELIA LATVIJA		
SIA	LINX TELECOMMUNICATIONS LATVIA		

Līdz 2010. gada 1. jūnijam Komisija bija saņēmusi tirdzniecības analīzei nepieciešamo informāciju (Noteikumu 1.pielikums) par 2009.gada otro pusgadu no 334 komersantiem (86% no visiem reģistrētajiem komersantiem). Pamatojoties uz šiem datiem, Komisija noteica tos komersantus, kuriem nosūtāms papildinformācijas pieprasījums par nomāto līniju mazumtirdzniecību par 2008. un 2009.gadu. Komisija uzskata, ka informācija iegūta no visiem tiem komersantiem, kuri var ietekmēt tirdzniecības analīzes rezultātu.

Tabula 3. Komersanti, kuriem jāsniedz papildinformācija par nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā 2008. un 2009.gadā.

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirdzniecība
AS	Latvenergo		
SIA	Lattelecom		
SIA	Telia Latvija		
SIA	BT Latvia Limited		
SIA	OPTRON		
SIA	MP Elektronika		

Nomāto līniju minimālās kopas tirdzniecības definēšanai un tirdzniecības analīzei Komisija lielākoties izmanto Komersantu iesniegtās Noteikumu 2.pielikuma veidlapas, kurās sniegtā detalizēta informācija par nomāto līniju minimālās kopas tirdzniecību. Lai novērtētu vai tirdzniecības definēšanas un analīzes gaitā izdarītie secinājumi atbilst tirdzniecības situācijai un vai novērotās tirdzniecības attīstības tendences nav būtiski mainījušās, Komisija analizē arī Komersantu iesniegtās Noteikumu 1.pielikuma veidlapas, kurās sniegtā jaunākā informācija par nomāto līniju minimālās kopas tirdzniecību 2010.gadā.

Tabula 4. Lielākie nomāto līniju minimālās kopas komersanti 2010.gada pirmajā pusgadā pēc apgrozījuma.

	Komersants	Ieņēmumi	Tirdzniecība
AS	LATVENERGO		
SIA	Lattelecom		
SIA	TELIA LATVIJA		
SIA	Stream Networks		

Tabula 5. Lielākie nomāto līniju minimālās kopas komersanti 2010.gada otrajā pusgadā pēc apgrozījuma.

	Komersants	Ieņēmumi	Tirdzniecība
AS	LATVENERGO		
SIA	Lattelecom		
SIA	TELIA LATVIJA		
SIA	EQUANT LATVIA Ltd		

4. Tīrgus apraksts

Nomātā līnija ir tāda elektronisko sakaru līnija, kura tiek atsevišķi izdalīta tikai viena konkrēta lietotāja lietošanai. Nomātā līnija savieno divus fiksētus lietotāja noteiktus ģeogrāfiskus punktus un nodrošina starp tiem pastāvīgu, nemainīgu un simetrisku elektronisko sakaru savienojumu, neierobežojot nomātās līnijas lietošanas mērķi. Nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumu visbiežāk izmanto juridiskās personas, lai savienotu struktūrvienības vienotā tīklā vai lai nodrošinātu ātru un netraucētu piekluvi internetam. Nomāto līniju vairumtirdzniecības pakalpojumu visbiežāk izmanto komersanti, lai piedāvātu nomāto līniju pakalpojumus mazumtirdzniecībā vai lai piedāvātu kādus citus pakalpojumus, vai arī lai paplašinātu savu elektronisko sakaru tīklu. Salīdzinot nomāto līniju mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības tirgus jāpievērš uzmanība, ka galvenokārt tie tiek izšķirti pēc tā, kas ir pakalpojuma pircējs, pakalpojuma pārdevējs un kādam mērķim pakalpojums tiek pirkts. Jāpiebilst, ka tehniski starp nomāto līniju mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības pakalpojumiem var nebūt atšķirības.

5. Situācija tirgū

Nomāto līniju minimālās kopas tirgū 2009. gadā nomāto līniju pakalpojumus mazumtirdzniecībā piedāvāja 18 komersanti. Sešu lielāko komersantu kopējie ieņēmumi pārsniedza 95% no visiem ieņēmumiem nomāto līniju minimālās kopas tirgū. Pārējo komersantu ieņēmumi netika iekļauti nomāto līniju minimālās kopas tirgus analīzē, jo uzskatāms, ka šie komersanti nevar ietekmēt situāciju tirgū.

Nomāto līniju minimālās kopas tirgus apgrozījums 2009.gadā un arī iepriekšējos gados ir bijis salīdzinoši neliels (2009.gadā – 1,25% no visu elektronisko sakaru pakalpojumu apgrozījuma, jeb 6,0 miljoni LVL); tāpat tirgū aktīvo komersantu skaits un kopējais pakalpojuma lietotāju skaits arī bija neliels. Neliels komersantu skaits un neliels lietotāju skaits nozīmē to, ka tirgū tiek veikts neliels skaits darījumu un tie notiek samērā reti. Nelielais darījumu skaits tirgū, savukārt, nozīmē to, ka katrs darījums ietekmē situāciju tirgū, tādēļ nomāto līniju minimālās kopas tirgum sarežģīti noteikt kādu konkrētu attīstības virzienu un izmaiņas nākotnē.

Komisijas rīcībā esošā informācija par apgrozījumu par 2010.gadu apstiprina Komisijas veiktos novērojumus nomāto līniju minimālās kopas tirgū. 2010.gadā tikai piecu lielāko nomāto līniju komersantu apgrozījums pārsniedza 95% no visa nomāto līniju minimālās kopas apgrozījuma. Kopējais nomāto līniju minimālās kopas tirgus apgrozījums absolūtos skaitļos 2010.gadā saruka līdz 5,0 miljoniem LVL, bet procentuāli – līdz 1,11% no visa apgrozījuma elektronisko sakaru nozarē.

6. Jaunais ieteikums

2007. gada 28. decembrī EK publicēja 2007.gada 17.decembra ieteikumu 2007/879/EK par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru

nozarē, kuros var būt nepieciešama *ex ante* (apsteidzoša) regulēšana saskaņā ar Direktīvu 2002/21/EK (turpmāk – Jaunais ieteikums).

6.1. Jaunajā ieteikumā minētie tirgi

Jaunajā ieteikumā ir minēti 7 tirgi:

Mazumtirdzniecības līmenī:

- piekļuves nodrošināšana publiskajam telefonu tīklam fiksētā vietā fiziskām personām un juridiskām personām.

Vairumtirdzniecības līmenī:

- savienojumu uzsākšana publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
- savienojumu pabeigšana fiksētā vietā individuālajā publiskajā telefonu tīklā;
- piekļuve vairumtirdzniecības (fiziskā) tīkla infrastruktūrai (ieskaitot daļēju vai pilnībā atsaistīto piekļuvi) fiksētā vietā;
- platjoslas piekļuve;
- nomāto līniju gala posmu vairumtirdzniecība;
- balss savienojumu pabeigšana individuālos mobilajos tīklos.

Jaunais ieteikums norāda, kuros elektronisko sakaru tirgos visbiežāk sastopamas konkurences problēmas un kurus elektronisko sakaru tirgus Eiropas Komisija iesaka analizēt un regulēt. Ne visos Jaunajā ieteikumā minētajos tirgos tiešam ir konkurences problēmas. Jaunais ieteikums nosaka, ka gadījumā, ja valsts pārvaldes iestādes vēlas regulēt tirgus, kuri nav iekļauti Jaunajā ieteikumā, tad valsts pārvaldes iestādēm jānodrošina, ka regulējamais tirgus atbilst šādiem trīs kumulatīviem kritērijiem (trīs kritēriju tests):

- tirgū eksistē augsti un ilglaicīgi (nepārejoši) šķēršļi ienākšanai tirgū; tie var būt administratīvi vai strukturāli;
- tirgus struktūra liecina, ka šī ziņojuma darbības laikā tirgus neattīstīsies par tirgu ar pilnīgu konkurenci; izvērtējot šo kritēriju, jāizpēta konkurences stāvoklis pēc šķēršļiem ienākšanai tirgū;
- piemērojot tikai konkurences tiesības vien, nevar pienācīgi labot attiecīgās tirgus nepilnības (nevar panākt brīvu, pilnīgu konkurenci).

6.2. Tirgus nav iekļauts Jaunajā ieteikumā

Nomāto līniju minimālās kopas tirgus pēc Jaunā ieteikuma pieņemšanas vairs nav starp tiem tirgiem, kuros Eiropas Komisija rekomendē piemērot apsteidzošu (*ex-ante*) regulēšanu, bet Komisija jau ir pieņemusi Lēmumu Nr.54, ar kuru šajā tirgū viens komersants – SIA „Lattelecom” tiek atzīts par komersantu ar būtisku ietekmi un tam ir piemērotas saistības. Nomāto līniju minimālās kopas tirgus izslēgšana no Ieteikumā minēto tirgu saraksta neatceļ Komisijas pieņemtos lēmumus par komersantu atzīšanu par komersantiem ar būtisku ietekmi un par saistību noteikšanu. Eiropas Savienības tiesību akti nosaka, ka katrs Jaunajā ieteikumā minētais elektronisko sakaru tirgus un arī katrs ārpus Eiropas Komisijas Jaunā ieteikuma

esošais tirgus, kurā Komisija ir konstatējusi komersantu ar būtisku ietekmi tirgū, ir atkāroti jāanalizē, jāizvērtē komersantu ietekme tirgū un jāpārskata piemērotās saistības. Tā kā esošās saistības var tikt grozītas vai atceltas tikai ar Komisijas lēmumu, kurš balstīts uz tirgus analīzi, tad, lai izvērtētu vai nepieciešams atcelt, saglabāt vai papildināt esošās saistības, Komisija uzskata, ka nepieciešams veikt atkārtotu analīzi nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

7. Trīs kritēriju tests

Lai pārliecinātos vai tirgū, kurš nav minēts Jaunajā ieteikumā, nepieciešams piemērot apsteidzošu (*ex-ante*) regulēšanu, jāveic tā saukto „trīs kritēriju testu”.

8. Šķēršļi ienākšanai tirgū

Pirmais kritērijs, kas jāapskata, lai novērtētu vai nomāto līniju minimālās kopas tirgū nepieciešama apsteidzoša (*ex-ante*) regulēšana, ir augsti un ilglaicīgi (nepārejoši) šķēršļi ienākšanai konkrētajā tirgū. Ja konkrētajā tirgū nepastāv augsti šķēršļi, kas attur jaunus komersantus no nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumu sniegšanas uzsākšanas, vai ja šie šķēršļi uzskatāmi par īslaicīgiem un pārejošiem, tad trīs kritēriju testa pirmais kritērijs nav izpildīts un konkrētais tirgus uzskatāms par tirgu ar efektīvu konkurenci, kurā apsteidzoša (*ex-ante*) regulēšana nav nepieciešama. Šķēršļi ienākšanai tirgū var būt strukturāli vai normatīvi.

Strukturāli šķēršļi ir saistīti ar darbības uzsākšanu konkrētajā tirgū un nav atkarīgi no ārējiem tirgu ietekmējošiem faktoriem. Strukturālie šķēršļi galvenokārt ir lielas investīcijas, kuras nepieciešamas, lai uzsāktu darbību tirgū un kuras nevar atpelnīt pietiekami īsā laikā, piemēram: lieli ieguldījumi infrastruktūras būvniecībai vai iegādei, lieli ieguldījumi zīmola izveidei un popularizēšanai. Par strukturālu šķēršli uzskatāms arī tāds tirgū esošs pakalpojumu sniedzējs, kas ir sasniedzis tādu mēroga un vēriena ekonomiku, kas ļauj tam nodrošināt efektīvāku pakalpojumu sniegšanu. Tāpat frekvenču, numerācijas un citu ierobežotu resursu trūkums uzskatāmi par strukturāliem šķēršļiem.

Normatīvie šķēršļi ir normatīvo aktu vai regulējošo institūciju normatīvo aktu piemērošanas prakses radīti ilgstoši pastāvoši asimetriski nosacījumi tiem komersantiem, kas darbojas tirgū, un tiem, kas šajā tirgū vēlas ienākt.

Par normatīvajiem šķēršļiem var uzskatīt normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus darbības uzsākšanai vai darbībai konkrētajā tirgū, nodokļus un nodevas, nepieciešamību iegādāties licences, vai izpildīt noteiktas darbības vai kritērijus darbībai konkrētajā tirgū.

Komisija uzskata, ka ienākšanai nomāto līniju minimālās kopas tirgū pastāv augsti strukturālie šķēršļi. Komisija uzskata, ka hipotētiskam jaunam komersantam, kurš vēlētos uzsākt darbību konkrētajā tirgū, ir nepieciešamas sagaidāmajai peļņai nesamērīgi lielas investīcijas elektronisko sakaru tīkla būvniecībā, kas attur potenciālos komersantus no ienākšanas nomāto līniju minimālās kopas tirgū. Alternatīva elektronisko sakaru tīkla būvniecībai ir elektronisko sakaru tīkla iznomāšana nomāto līniju vairumtirdzniecības tirgū. Komisija Ziņojumā par tirgus analīzi Eiropas Komisijas 2003. gada 11. februāra rekomendācijā 2003/311/EK par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, kuros var būt nepieciešama *ex ante* (apsteidzoša) regulēšana saskaņā ar Direktīvu 2002/21/EK

minētajiem tirgiem: Nr.13: nomāto līniju gala posmu vairumtirdzniecība; Nr.14: nomāto līniju maģistrālo posmu vairumtirdzniecība ir atzinusi, ka nomāto līniju vairumtirdzniecības maģistrālo posmu tirgū ir novērota konkurences attīstība uz pilnīgu konkurenci un tajā nav nepieciešama Komisijas iejaukšanās. Nomāto līniju vairumtirdzniecības gala posmu tirgū Komisija 2007.gada 7.marta lēmumā Nr.55 „Par sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Lattelecom” būtisku ietekmi nomāto līniju gala posmu vairumtirdzniecības Latvijas Republikas teritorijā tirgū” ir piemērojusi caurredzamības un tarifu regulēšanas saistības komersantam ar būtisku ietekmi šajā tirgū. Komisija 2009.gada novembrī atkārtoti analizēja nomāto līniju vairumtirdzniecības gala posmu tirgu un secināja, ka konkurences situācija šajā tirgū kopš iepriekšējās tirgus analīzes kārtas nebija būtiski mainījusies un nolēma negrozīt komersantam ar būtisku ietekmi tirgū piemērotās saistības. Efektīva konkurence nomāto līniju vairumtirdzniecības maģistrālo posmu tirgū un saistību piemērošana komersantam ar būtisku ietekmi nomāto līniju vairumtirdzniecības gala posmu tirgū veicina nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgus attīstību, tomēr, analizējot nomāto līniju vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības tirgu attīstību, Komisija secina, ka līdz šī ziņojuma tapšanas brīdim no saistību stāšanās spēkā 2007.gadā situācija nomāto līniju vairumtirdzniecības tirgū nav mainījusies būtiski, lai nodrošinātu to, ka komersantam, ienākšanai nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū, nav nepieciešami nesamērīgi augsti ieguldījumi sava elektronisko sakaru tīkla būvniecībā. Komisija arī neuzskata, ka nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū pastāvošie strukturālie šķēršļi tuvāko divu līdz trīs gadu laikā varētu ievērojami mazināties vai pazust. Šādu augstu ieguldījumu nepieciešamība uzskatāma par strukturālu šķērsli ienākšanai nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

Lai sniegtu nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumus, komersantam nepieciešams visaptverošs elektronisko sakaru tīkls; komersantam ir nepieciešams gan maģistrālais tīkls, gan arī gala posmu (piekļuves) tīkls, lai galalietotājam varētu piedāvāt nomāto līniju no viena galalietotāja izvēlēta punkta līdz otram.

Tie komersanti, kuri sniedz nomāto līniju pakalpojumus vairumtirdzniecībā, var uzsākt sniegt nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumus ar zemākām izmaksām, jo šo komersantu rīcībā jau ir nepieciešamā infrastruktūra. Nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanai var izmantot to pašu infrastruktūru, ko izmanto nomāto līniju vairumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanai, jo šie pakalpojumi tiek galvenokārt izšķirti pēc tā, kas ir pakalpojuma pircējs, pakalpojuma pārdevējs un kādam mērķim pakalpojums tiek pirkts. Tehniski starp nomāto līniju mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības pakalpojumiem var nebūt atšķirības.

No 2005.gada līdz 2007.gadam Latvijas Republikas teritorijā paralēli SIA „Lattelecom” vēl pieci nozīmīgi komersanti¹ sniedza nomāto līniju maģistrālo posmu pakalpojumus vairumtirdzniecībā (Valsts AS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs”, AS „Latvenergo”, Valsts AS „Latvijas dzelzceļš”, SIA „Baltcom Fiber” un SIA „Equant Latvia Ltd”). Tajā pašā laika periodā nomāto līniju gala posmu vairumtirdzniecības pakalpojumus līdztekus SIA „Lattelecom” sniedza trīs komersanti (SIA „Optron”, SIA „Radio Telecommunication Network” un SIA „Livas”). No 2005.gada līdz 2007.gadam neviens komersants (izņemot SIA „Lattelecom”) nesniedza gan nomāto līniju gala posmus, gan maģistrālos posmus vairumtirdzniecībā. Vēl jo vairāk – neviens komersants (izņemot SIA „Lattelecom”)

¹ Šeit Komisija par nozīmīgiem komersantiem uzskata tos komersantus, kuru kopējie ieņēmumi, skaitot kopā sākot no lielākā, sasniedz 95% no visiem konkrētā pakalpojuma ieņēmumiem.

nesniedza nomāto līniju pakalpojumus gan mazumtirdzniecībā, gan vairumtirdzniecībā.

No 2008.gada līdz 2010.gadam pavisam 9 nozīmīgi komersanti Latvijas Republikas teritorijā sniedza nomāto līniju vairumtirdzniecības pakalpojumus. No tiem AS „Latvenergo”, SIA „Lattelecom” un SIA „Equant Latvia Ltd”. sniedza arī nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumus mazumtirdzniecībā.

Tabula 6. Lielākie nomāto līniju vairumtirdzniecības komersanti pēc apgrozījuma.

	2008	2009	2010
LATVENERGO			
Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs			
Latvijas Dzelceļš			
Baltcom Fiber			
Lattelecom			
EQUANT LATVIA Ltd			
OPTRON			
Radio Telecommunication Network			
Latvijas Mobilais Telefons SIA			

Komisija uzskata, ka tiem komersantiem, kuri sniedz nomāto līniju pakalpojumus vairumtirdzniecībā, ir atvieglota nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanas uzsākšana, jo to rīcībā jau ir vismaz daļa no pakalpojumu sniegšanai nepieciešamās infrastruktūras, kas samazina neatgūstamo izmaksu apjomu, kuru nepieciešams ieguldīt pakalpojuma sniegšanas uzsākšanai.

Komisijas rīcībā esošā informācija tomēr liek tai secināt, ka neviens no komersantiem, kuri sniedz nomāto līniju pakalpojumus vairumtirdzniecībā, bet nesniedz tos pašus pakalpojumus mazumtirdzniecībā, nevar uzsākt nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanu bez būtisku neatgūstamo investīciju ieguldīšanas.

Valsts AS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” un Valsts AS „Latvijas dzelceļš” rīcībā ir visu Latvijas Republiku aptverošs maģistrālo līniju tīkls, bet šiem diviem komersantiem pietrūkst sava piekļuves tīkla, kas nepieciešams, lai savienotu galalietotāju norādītos punktus un izveidotu pilnvērtīgu nomāto līniju.

SIA „Baltcom Fiber”, SIA „Optron” un SIA „Radio Telecommunication Network” izbūvētie elektronisko sakaru tīkli nav izbūvēti pietiekami plaši, lai tos uzskatītu par visaptverošiem elektronisko sakaru tīkliem. Nemot vērā, ka šie komersanti ar saviem tīkliem nevar konkurēt visā Latvijas Republikas teritorijā, tie uzskatāmi par lokāliem elektronisko sakaru komersantiem, kuri nevar ierobežot potenciālā komersanta ar būtisku ietekmi darbību nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

Papildus neatgūstamām investīcijām elektronisko sakaru tīklu izveidošanā, tiem komersantiem, kuri vēlas uzsākt nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā arī nepieciešamas investīcijas klientu piesaistē. Lai sāktu gūt ienākumus no nomāto līniju pakalpojumu sniegšanas ir jāizveido atpazīstams un uzticams zīmols. Nemot vērā, ka kopējais nomāto līniju minimālās kopas tirgus apgrozījums katru gadu aizvien samazinās, jāsecina, ka kopējais potenciālo klientu skaits nepalielinās, tādēļ, lai jauns komersants uzsāktu pakalpojumu sniegšanu šajā tirgū tam nepieciešams pārliecināt jau esošos pakalpojumu lietotājus mainīt savu

nomāto līniju operatoru un pāriet pie cita operatora. Šāda klientu pārvilināšana prasa no potenciālā jaunā tirgus dalībnieka investīcijas un negarantē labvēlīgu rezultātu.

Papildus iepriekšminētajiem apgrūtinājumiem jaunu komersantu ienākšanai nomāto līniju minimālās kopas tirgū, jāņem vērā, ka kopējais tirgus apgrozījums uz kopējā elektronisko sakaru tirgus fona ir relatīvi mazs un turpina sarukt. Komisija pieļauj, ka potenciālajam jaunajam tirgus dalībniekam varētu pietrūkt pārliecības par nomāto līniju minimālās kopas tirgu, kā par finansiāli perspektīvu tirgu.

Nemot vērā, ka elektronisko sakaru tīkla būvniecība ir ilgstoša un dārga, Komisija uzskata, ka nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanas uzsākšanai pastāv būtiski strukturālie šķēršļi. Komisija arī ķem vērā, ka jauniem tirgus dalībniekiem klientu iegūšana visticamāk jāveic uz esošo operatoru klientu zaudēšanas rēķina, kas prasa papildus izmaksas potenciālajam jaunajam komersantam. Tāpat Komisija atzīmē, ka tirgus ir mazs un sarūkošs, kurā potenciāli jaunie komersanti, iespējams, neredz perspektīvu savai veiksmīgai darbībai.

Normatīvie šķēršļi ienākšanai nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū ir minimāli un simetriski visiem komersantiem – nosūtīt Komisijai reģistrācijas paziņojumu, ikgadējā regulēšanas nodeva un informācijas sniegšana Komisijai.

Rezultātā Komisija uzskata, ka nomāto līniju minimālās kopas tirgū pastāv augsti un nepārejoši strukturālie šķēršļi ienākšanai nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

9. Tirgus attīstība (dinamika)

Tā kā trīs kritēriju testa pirmais kritērijs ir patiess, tad ir jāaplūko otrs kritērijs – tirgus attīstības tendence – lai pārliecinātos vai nomāto līniju minimālās kopas tirgū nepieciešama apsteidzoša (*ex-ante*) regulēšana. Ja konkrētais tirgus attīstās un paredzams, ka tirgus šī ziņojuma darbības laikā varētu attīstīties par tirgu ar efektīvu konkurenci, tad trīs kritēriju testa otrs kritērijs nav patiess un tirgū nav nepieciešama apsteidzoša (*ex-ante*) regulēšana. Par tirgus attīstību, galvenokārt, liecina tirgus daļu izmaiņas nomāto līniju minimālās kopas tirgū iepriekšējos gados. Par būtisku, bet ne vienīgo indikatoru 2. kritērija izpildes novērtēšanai uzskatāms apstāklis, ja komersanta ar būtisku ietekmi tirgū tirgus daļai ir tendence samazināties un ja šī tendence liecina, ka šī ziņojuma darbības laikā komersanta ar būtisku ietekmi tirgū tirgus daļa samazināsies zem 40%.

Lai precīzi novērtētu tirgus dinamiku, noteiktu komersantu tirgus daļas un novērtētu komersantu ietekmi tirgū, vispirms nepieciešams definēt, kuri pakalpojumi iekļaujami konkrētajā tirgū un kuri nav iekļaujami.

10. Tirgus definīcija

Katra tirgus definēšanai ir divas daļas: konkrētajā tirgū iekļaujamo pakalpojumu kopums un konkrētā tirgus ģeogrāfiskais mērogs. Tirgū iekļaujamo pakalpojumu kopums tiek noteikts, identificējot tos pakalpojumus, kuru piedāvājums var ierobežot konkrētā tirgus pakalpojumu piedāvātāju tirgus varu.

Nosakot konkrētajā tirgū iekļaujamo pakalpojumu kopumu, jāņem vērā trīs galvenie kritēriji: vai aplūkojamais pakalpojums un citi pakalpojumi nodrošina vienas un tās pašas funkcijas, neatkarīgi no izmantotajām tehnoloģijām (funkcionālā

aizstājamība); cik lielā mērā lietotāji var aizstāt aplūkojamo pakalpojumu ar citiem pakalpojumiem (pieprasījuma puses aizstājamība) un kāda ir varbūtība, ka pakalpojumu sniedzēji (vai citi komersanti) var īsā laikā un bez būtiskām papildus izmaksām vai neattaisnota riska uzsākt aplūkojamo pakalpojumu sniegšanu konkrētajā tirgū (piedāvājuma puses aizstājamība).

10.1. Tirgū iekļaujamo pakalpojumu kopums

Ievērojot Elektronisko sakaru likuma 2.panta 4.punktā noteiktos principus, apzinot tradicionālo nomāto līniju aizstājējus, nepieciešams ievērot tehnoloģisko neneutralitāti – aplūkojamos pakalpojumus jāsalīdzina pēc to funkcionālajām īpašībām, nevis to tehnoloģiskā risinājuma. Tā kā analizējamais tirgus ir mazumtirdzniecības tirgus, definējot to nepieciešams salīdzināt pakalpojuma potenciālos aizstājējus no galalietotāja pielietojamības skatījuma nevis šo produktu tehnoloģiskajām vai ekonomiskajām īpašībām. Komisija uzskata, ka papildus Ieteikumā minētajām atvēlētajām (*dedicated*) līnijām², jeb tradicionālajām nomātajām līnijām, kā potenciālus to aizstājējus nepieciešams izvērtēt šādus datu pārvaldības³ pakalpojumus (*managed data services*) un tehnoloģiskos risinājumus:

- VPN tehnoloģija;
- Ethernet protokols;
- SDSL;
- ADSL;
- Datu pārraide, izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu.

Iepriekš minētos datu pārvaldības pakalpojumus un tehnoloģiskos risinājumus Komisija ir novērtējusi pēc to funkcionālās, pieprasījuma puses un piedāvājuma puses aizstājamības. Lai novērtētu kāda alternatīva pakalpojuma funkcionālo aizstājamību atvēlētajai līnijai, tā pamatfunkcijas ir salīdzinātas ar atvēlētās līnijas pamatfunkcijām.

Komisija uzskata, ka atvēlētajām līnijām ir šādas pamatfunkcijas: līnija ir atvēlēta tikai viena lietotāja lietošanai un pa to netiek maršrutēti citu lietotāju dati pat ja šī līnija netiek izmantota; līnija nodrošina simetrisku datu pārraides kapacitāti (*symmetric capacity*) (vienāda datu pārraides kapacitāte gan datu lejupielādei, gan augšupielādei) starp diviem punktiem; līnija nodrošina noteiktu minimālo datu pārraides kapacitāti 24 stundas diennaktī; līnija nodrošina lietotāja datu pārraides caurspīdīgumu⁴ – lietotājs pats var izvēlēties un noteikt kādus datus pārraidīt; līnija nodrošina drošu datu pārraidi; bieži līnijas var tikt piedāvātas ar individuālu vai paaugstinātas kvalitātes klientu apkalpošanu.

---

² Sakaru līnija, kas izdalīta pastāvīga savienojuma izveidošanai starp diviem lietotājiem un ko izmanto ar kādu noteiktu uzdevumu saistītai datu apmaiņai.

³ Pārvaldība, kas saistīta ar datu izplatīšanu lietotājiem un to aizsardzību pret zudumiem un nesankcionētu pieķuvi. Datu pārvaldība aptver tādas jomas kā arhivēšana, dublēšana, klientservera arhitektūra, datu bāzu pārvaldības sistēmas, dalītās datu bāzes un drošība.

⁴ Datu pārraides režīms, kurā dati var saturēt jebkuras rakstzīmes, t. sk. izmantot pārraides vadības rakstzīmes, un ir izslēgta iespēja, ka uztverošajai ierīcei vai programmai rodas grūtības šo datu interpretēšanā.

10.1.1. VPN tehnoloģija

Funkcionālā aizstājamība. VPN ir datu pārraides tehnoloģija, kura piemērota datu pārraidei ar mainīgu joslas platumu, kura atšķiras no atvēlētajām līnijām galvenokārt ar to, ka tā nenodrošina galalietotāju ar tam vien atvēlētu līniju, bet datu pārraide tiek nodrošināta vairākiem galalietotājiem vienlaikus pēc datu sāncensības⁵ (*contention*) principa. Arī datu caurspīdīguma nodrošināšana notiek pēc cita tehnoloģiskā principa. Šeit gan jāpiemin, ka, ievērojot tehnoloģiskās neutralitātes principu, arī VPN tehnoloģiju izmantojošiem galalietotājiem ir iespējams saņemt datu caurspīdīguma garantijas līdzīgas tām, ko piedāvā tradicionālo nomāto līniju pakalpojumu sniedzēji. VPN tehnoloģija atļauj pielāgot datu pārraides caurspīdīgumu atbilstoši galalietotāja vēlmēm, nosakot tīkla parametrus vai piešķirot prioritāti noteiktu galalietotāju datu plūsmai. VPN tehnoloģija ir īpaši piemērota lietotājiem, kuriem jāsavieno vairāk nekā divi punkti vienā elektronisko sakaru tīklā, jo to iespējams panākt izmantojot vienu kompleksu pakalpojumu, nevis kombinējot vairākas nomātās līnijas kopā vienā elektronisko sakaru tīklā. VPN tehnoloģija ir pietiekami elastīga, lai nodrošinātu lietotājam tādas pašas caurspīdīguma un drošības prasības, kādas piedāvā tradicionālo nomāto līniju pakalpojuma sniedzēji. Komisija uzskata, ka, nemot vērā VPN tehnoloģijas augstās pielāgošanas iespējas, tā uzskatāma par tradicionālās nomātās līnijas funkcionalu aizstājēju.

Pieprasījuma puses aizstājamība. Pieprasījuma un piedāvājuma puses aizstājamības novērtēšanai visbiežāk izmanto Hipotētiskā monopolista testu. Hipotētiskā monopolista tests novērtē vai neliels, bet nozīmīgs un pastāvīgs apskatāmā pakalpojuma cenas pieaugums atstāj ietekmi uz šā pakalpojuma pieprasījumu. Komisija uzskata, ka tradicionālās nomātās līnijas un VPN tehnoloģija piedāvā pietiekami līdzīgus datu pārraides pakalpojumus, lai neliels, bet nozīmīgs pieaugums tradicionālās nomātās līnijas cenai mudinātu šī pakalpojuma lietotājus pāriet uz VPN tehnoloģiju tādā daudzumā, lai padarītu šo cenas pieaugumu nerentablu potenciālajam monopolistam. Komisija uzskata, ka, neraugoties uz atšķirīgo tehnoloģisko izpildījumu, tradicionālo nomāto līniju lietotājs var šo pakalpojumu aizstāt ar VPN datu pārraides tehnoloģiju.

Piedāvājuma puses aizstājamība. Neliels, bet nozīmīgs un pastāvīgs tradicionālo nomāto līniju cenu pieaugums teorētiski varētu būt pietiekams stimuls, lai komersanti, kuri piedāvā VPN datu pārvaldības pakalpojumus, bet nepiedāvā nomāto līniju pakalpojumus, vēlētos izmantot savu tīklu neizmantoto kapacitāti, lai piedāvātu pakalpojumus līdzīgus tradicionālajām nomātajām līnijām. Nemot vērā, ka neatgūstamās izmaksas gan tradicionālo nomāto līniju, gan VPN datu pārvaldības pakalpojumu sniegšanai ir ļoti līdzīgas – kabeļu tranšeju, kabeļu šahtu izbūve un paša optiskā kabeļa iegāde, tie elektronisko sakaru nozares komersanti, kuri nesniedz tradicionālo nomāto līniju pakalpojumus spēj īsā laikā pāriet uz šā pakalpojuma sniegšanu bez būtiskām papildus izmaksām vai neattaisnota riska.

Kopsavilkums. Komisija konstatē, ka tradicionālās nomātās līnijas un VPN tehnoloģija ir savstarpēji funkcionāli aizstājamas kā arī starp tradicionālajām nomātajām līnijām un VPN tehnoloģiju pastāv gan pieprasījuma, gan piedāvājuma puses aizstājamības iespēja. Tādēļ Komisija definē, ka VPN tehnoloģija ir iekļaujama nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

⁵ Situācija, kurā pārraides vides piekļuves protokols ļauj vairākām lokālā tīkla stacijām vienlaicīgi sākt datu pārraidi, riskējot ar sadursmes rašanos.

10.1.2.Ethernet protokols

Ethernet ir datu pārraides protokols, kas nodrošina caurspīdīgu, augstas kapacitātes datu pārraidi. Ethernet datu pārraides protokols ir piemērots dažāda veida elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšanai un tas, līdzīgi kā VPN tehnoloģija, ir viegli pielāgojams dažādām lietotāja prasībām. Ethernet protokolu var izmantot, lai savienotu divus vai vairāk punktus, tas var nodrošināt simetrisku datu pārraidi un to var pielāgot, lai nodrošinātu augstu datu pārraides drošību. Lielākais Ethernet datu pārraides protokola trūkums, salīdzinot ar tradicionālajām nomātajām līnijām, ir tā darbības attāluma ierobežojums – 100 metri, atsevišķos gadījumos 200 metri. Tomēr jāņem vērā, ka Ethernet protokols ir populārs kombinācijā ar citām datu pārraides metodēm – īpaši kā „pēdējās jūdzes” tehnoloģija garākām nomātajām līnijām ar citu datu pārraides tehnoloģiju.

No pieprasījuma putas raugoties, tradicionālās nomātās līnijas un Ethernet datu pārraides protokols piedāvā lietotājam pietiekami līdzīgus pakalpojumus, lai neliela, bet nozīmīga tradicionālo nomāto līniju cenas pieauguma gadījumā lietotājs pārietu uz Ethernet datu pārraides protokola nodrošinātu pakalpojumu.

Arī elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzējiem, kuru rīcībā ir Ethernet tīkls nomāto līniju pakalpojumu sniegšana īlos posmos vai garāku līniju gala posmos var būt pievilcīga alternatīva, ja tradicionālo nomāto līniju cenas pieaugtu.

Komisija secina, ka Ethernet protokols, tā pat kā VPN tehnoloģija, nodrošina tradicionālajām nomātajām līnijām pielīdzināmu pakalpojumu izmantojot citu tehnoloģiju, tādēļ Komisija iekļauj Ethernet protokolu nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

10.1.3.SDSL

DSL ir tehnoloģija, kas pārveido abonentlīnijas parasto vara vadu ciparu līnijā. DSL tehnoloģija spēj nodrošināt atšķirīgu datu pārraides kapacitāti augšupielādes un lejupielādes kanālos. Tāds DSL tehnoloģijas paveids, kurā kapacitāte ir vienāda abos kanālos, tiek dēvēts par simetrisko DSL, jeb SDSL. Tā kā SDSL nodrošina nepārtrauktu un nemainīgu datu pārraidi starp diviem punktiem tad to var uzskatīt par funkcionālu ekvivalentu tradicionālajām nomātajām līnijām. Arī no galalietotāja viedokļa SDSL var aizstāt tradicionālo nomāto līniju, taču Komisija tomēr neiekļauj SDSL nomāto līniju minimālās kopas tirgū, jo saskaņā ar Komisijas rīcībā esošo informāciju Latvijas Republikas teritorijā netiek piedāvāti nomāto līniju pakalpojumi, izmantojot SDSL tehnoloģiju mazumtirdzniecībā. Komersants, kurš šī ziņojuma tapšanas brīdī ir atzīts par komersantu ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas mazumtirdzniecības tirgū, SIA „Lattelecom” ir uzsācis sniegt platjoslas interneta piekļuves pakalpojumus izmantojot SDSL tehnoloģiju, bet šī ziņojuma tapšanas brīdī Komisijas rīcībā esošā informācija liecina, ka pat šis pakalpojums ir maz izplatīts.

10.1.4.ADSL

ADSL ir tāds DSL tehnoloģijas paveids, kurš nodrošina atšķirīgu datu pārraides kapacitāti augšupielādes un lejupielādes kanālos. Šī nodalītā datu pārraides

kapacitāte neļauj uzskatīt ADSL par tradicionālo nomāto līniju aizstājēju, jo viena no tradicionālo nomāto līniju pamatīpašībām ir simetriska datu pārraides kapacitāte. Šī iemesla dēļ Komisija neiekļauj ADSL pakalpojumus nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

10.1.5.Datu pārraides pakalpojumi, izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu.

Kabeļtelevīzijas tīkls ir tāds elektronisko sakaru tīkls, kas nodrošina augstu datu pārraides kapacitāti, izmantojot pārsvarā koaksiālo (*coaxial*) kabeli gala posmos un optisko kabeli pamattīklā. Lielākoties kabeļtelevīzijas tīkli tiek izmantoti kabeļtelevīzijas pārraidīšanas pakalpojumiem, taču ķemot vērā šo tīklu augsto datu pārraides kapacitāti, tos var izmantot arī nomāto līniju pakalpojumu piedāvāšanai.

Galvenā atšķirība starp kabeļtelevīzijas tīkla datu pārraides pakalpojumiem un tradicionālajām nomātajām līnijām ir tā, ka kabeļtelevīzijas tīkls nepiedāvā katram galalietotājiem atsevišķu līniju, bet vairāki galalietotāji izmanto vienu un to pašu līniju pēc datu sāncensības principa. Lai arī kabeļtelevīzijas tīkls parasti tiek izmantots datu pārraidīšanai no viena punkta uz vairākiem vienlaicīgi (*point to multipoint*), daži komersanti pielāgojot sava kabeļtelevīzijas tīkla iespējas, piedāvā tradicionālajām nomātajām līnijām pietuvinātus pakalpojumus. Šie komersanti, pielāgojot tīkla vadības programmatūru, piedāvā tādus nomāto līniju pakalpojumus, kuri, lai arī nenodrošina galalietotāju ar atsevišķu līniju, garantē noteiktu simetrisku minimālo datu pārraides kapacitāti starp diviem kabeļtelevīzijas tīkla punktiem jebkurā laikā. No pieprasījuma puses šāds pakalpojums, lai arī tehnoloģiski atšķirīgs, pēc sava pielietojuma var tikt uzskatīts par tradicionālās nomātās līnijas aizstājēju.

No piedāvājuma puses skatoties, šāda pakalpojuma piedāvāšana acīmredzot nav izdevīga, jo pašlaik neviens komersants vairs nepiedāvā nomāto līniju pakalpojumus kabeļtelevīzijas tīklā. 2005.gadā divi komersanti piedāvaja šādus pakalpojumus un to abu kopējais nomāto līniju pakalpojumu sniegšanas apgrozījums bija nepilni 20 tūkstoši latu, jeb mazāk nekā 0,5% no visa nomāto līniju minimālās kopas tirgus apgrozījuma 2005.gadā. Komisija uzskata, ka tehnoloģiski ir iespējams izmantot kabeļtelevīzijas tīklu tradicionālajām nomātajām līnijām pietuvinātu pakalpojumu sniegšanai, bet acīmredzot šāda pakalpojuma sniegšana nav izdevīga kabeļtelevīzijas tīklu operatoriem.

Lai arī Komisija iekļauj kabeļtelevīzijas tīkla datu pārraides pakalpojumus nomāto līniju minimālās kopas tirgū, šo pakalpojumu sniegšana Latvijas Republikas teritorijā, pēc Komisijas rīcībā esošās informācijas, ir pārtraukta. Komisija turpmāk novēros nomāto līniju minimālās kopas tirgu un, ja šāda pakalpojuma sniegšana tiks atjaunota, tad tā ieņēmumi tiks iekļauti nomāto līniju minimālās kopas tirgus analīzē.

10.1.6.Kopsavilkums

Komisija definējot nomāto līniju minimālās kopas tirgu, aplūkoja virkni datu pārvaldības pakalpojumu, kuri potenciāli var aizvietot tradicionālās nomātās līnijas: VPN tehnoloģija, Ethernet protokols, SDSL, ADSL; vēl Komisija izvērtēja datu pārraides pakalpojumus izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu. Komisija secina, ka, VPN tehnoloģija un Ethernet protokols ir datu pārvaldības pakalpojumi, kas nodrošina salīdzināmus pakalpojumus tradicionālajām nomātajām līnijām, tādēļ tie ir iekļaujami nomāto līniju minimālās kopas tirgū. ADSL tehnoloģija nenodrošina simetrisku datu

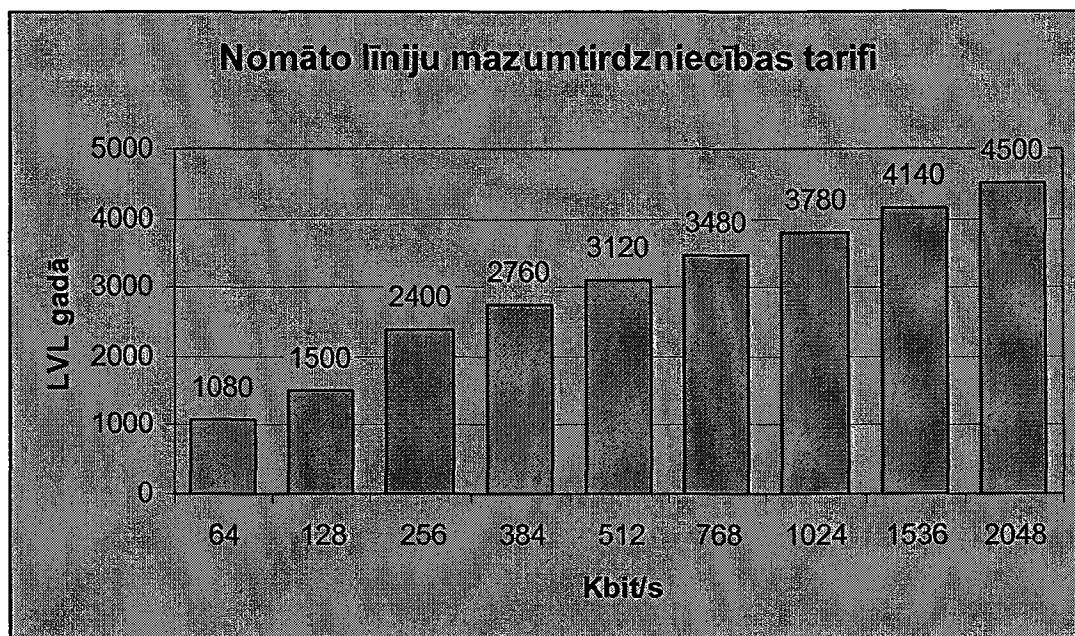
pārraidi tādēļ tā nav iekļaujama nomāto līniju minimālās kopas tirgū. SDSL Komisija uzskata par tradicionālo nomāto līniju aizstājēju, bet neiekļauj tirgū, jo šāds pakalpojums netiek piedāvāts Latvijas Republikas teritorijā. Izvērtējot kabeļtelevīzijas tīkla datu pārraides pakalpojumus, Komisija secina, ka tas ir iekļaujams nomāto līniju minimālās kopas tirgū, bet šo pakalpojumu Latvijas Republikas teritorijā neviens komersants vairs nesniedz. Tomēr Komisija sekos turpmākajai tirgus attīstībai un nepieciešamības gadījumā veiks izmaiņas nomāto līniju minimālās kopas tirgus definīcijā un analīzē, ja situācija tirgū radīs tādu nepieciešamību.

10.2. Vai dažādu joslas platumu (Bandwidth) nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?

Funkcionālā aizstājamība. No tehniskā viedokļa nomātās līnijas no 64 Kbit/s līdz 2 Mbit/s ir savstarpēji funkcionāli aizstājēji, jo apvienojot vairākas 64 Kbit/s līnijas iespējams iegūt augstāka joslas platumu nomātās līnijas (piemēram: $2 \times 64\text{Kbit/s} = 128\text{Kbit/s}$, $16 \times 64\text{Kbit/s} = 1024\text{Kbit/s}$, jeb 1Mbit/s, $32 \times 64\text{Kbit/s} = 2048\text{ Kbit/s}$, jeb 2Mbit/s, u.t.t.). Nomātās līnijas ar joslas platumu virs 2Mbit/s reti tiek īstenotas izmantojot vara līnijas, visbiežāk tiek izmantoti optiskie kabeļi. Lai arī tehnoloģiski ir iespējams īstenot virs 2Mbit/s nomātās līnijas kombinējot vairākas vara vadu līnijas, tas tomēr nav izdevīgi, jo izmantojot optiskos kabeļus to var panākt lētāk.

Pieprasījuma puses aizstājamība Komisija uzskata, ka visas nomātās līnijas ar joslas platumu diapazonā no 64Kbit/s līdz 2Mbit/s uzskatāmas par savstarpējiem secīgiem aizstājējiem (*Chain of substitution*). Ja potenciālais monopolists nolemtu veikt nelielu, bet nozīmīgu cenas palielinājumu, piemēram, 1024Kbit/s nomātajai līnijai, tad galalietotājs varētu aizstāt šo konkrēto nomāto līniju ar vairāku zemāku joslas platumā nomāto līniju kombināciju, vai izvēlēties nomāto līniju ar augstāku joslas platumu, tādējādi ierobežojot potenciālā monopolista tirgus varu. Attēlā 1 redzami SIA „Lattelecom” tarifi dažāda joslas platumā nomātajām līnijām 2010.gadā mazumtirdzniecībā.

Attēls 1. Nomāto līniju mazumtirdzniecības tarifi 2010.gadā

Piedāvājuma puses aizstājamība Komisija uzskata, ka arī no piedāvājuma puses raugoties visas nomātās līnijas ar joslas platumu diapazonā no 64Kbit/s līdz 2Mbit/s uzskatāmas par savstarpējiem secīgiem aizstājējiem. Komersants, kas nepiedāvā kādu konkrētu nomāto līniju, piemēram, 1024Kbit/s var uzsākt šīs nomātās līnijas piedāvāšanu bez ievērojamām papildus izmaksām un bez nesamērīga riska, vienkārši kombinējot vairākas jau eksistējošas nomātās līnijas vienā.

Kopsavilkums Komisija ir izvērtējusi vai dažādu joslas platumu nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū vai tiek izdalīti atsevišķi tirgi dažādu dažādiem joslas platumiem. Komisija ir nonākusi pie secinājuma, ka nomāto līniju minimālās kopas tirgū nav nepieciešams novirzīties no Ieteikuma un definē tirgu kā mazumtirdzniecības nomāto līniju tirgu ar joslas platumu līdz 2 Mbit/s ieskaitot. Komisija arī uzskata, ka nav nepieciešams paplašināt nomāto līniju minimālās kopas tirgus definīciju iekļaujot tajā nomātās līnijas ar joslas platumu virs 2 Mbit/s, jo uzskata, ka ar šo līniju vairumtirdzniecības regulēšanu būtu jāpietiek, lai nepieļautu komersanta ar būtisku ietekmi izveidošanos mazumtirdzniecības tirgū.

10.3. Vai analogās un ciparu līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?

Funkcionālā aizstājamība. Funkcionāli analogās un ciparu līnijas atšķiras viena no otras galvenokārt ar to, ka analogās līnijas ir labāk piemērotas tieši balss pārraidei (joslas platoms 64Kbit/s) nekā datu pārraidei (joslas platoms 40Kbit/s līdz 50 Kbit/s), bet ciparu līnijas atļauj izmantot gan balss, gan datu pārraides pakalpojumus ar vienādu – 64Kbit/s joslas platumu. Ciparu līnijas arī, atšķirībā no analogajām, var kombinēt, izveidojot augstāku joslas platumu līnijas. Šī iemesla dēļ Komisija salīdzina analogās līnijas tikai ar līdzīgu joslas pluma ciparu līnijām. Galveno funkcionālo atšķirību cēloņi ir galalietotāju izmantotās galiekārtas un līniju komutācijas iekārtas. No tehniskā viedokļa raugoties ir ļoti viegli izmainīt nomātās līnijas tipu no analogās uz ciparu vienkārši nomainot attiecīgās līnijas komutācijas iekārtas un līnijai pieslēgtās galiekārtas.

Pieprasījuma puses aizstājamība. Izvēloties starp analogajām un ciparu līnijām ar līdzīgu joslas platumu galalietotāji parasti dod priekšroku ciparu līnijām, jo tās piedāvā augstāku datu pārraides kvalitāti un drošību. Tomēr tās ir pietiekami līdzīgas lai potenciālajam monopolistam nebūtu izdevīgi palielināt ciparu līnijas cenu par 5% līdz 10%, jo tad galalietotāji, neskatoties uz atšķirīgu kvalitāti, pārslēgtos uz analogajām līnijām un otrādi. Jāpiezīmē, ka pārslēgšanās ir vienkārša un nepastāv pārlieku lielas izmaksas, kas saistītas ar līnijas maiņu – galalietotājam vienkārši jānomaina izmantojamā galiekārta, ko parasti var izdarīt galalietotājs pats bez profesionālās palīdzības.

Piedāvājuma puses aizstājamība. Arī no piedāvājuma puses pārslēgšanās starp analogo un ciparu līniju piedāvāšanu ir samērā vienkārša. Abi nomāto līniju tipi izmanto vienas un tās pašas metāliskās līnijas un lai pārvērstu analogo līniju par ciparu līniju (un otrādi) nav nepieciešams ieguldīt līdzekļus jaunas infrastruktūras (vadu, kabeļu, šahtu un tranšeju) būvniecībai, nepieciešams tikai nomainīt komutācijas iekārtas. Tātad, ja potenciālais monopolists nolemtu palielināt ciparu līniju cenu par 5% līdz 10%, tad citi komersanti, kuri līdz tam nebija piedāvājuši šādu pakalpojumu varētu bez pārlieku lielām izmaksām un īsā laika periodā sākt piedāvāt ciparu nomāto līniju pakalpojumus, tādējādi ierobežojot potenciālā monopolista tirgus varu. Jāatzīst tomēr, ka komersantiem, kuri nepiedāvā pakalpojumus, nebūtu iespējams īsā laikā un bez pārlieku lielām izmaksām sākt piedāvāt ciparu nomāto līniju pakalpojumus galvenokārt ārkārtīgi lielo infrastruktūras būvniecības izmaksu dēļ.

Kopsavilkums. Komisija uzskata, ka analogās nomātās līnijas un tās ciparu nomātās līnijas, kuras nodrošina līdzīgu joslas platumu, jāiekļauj vienā tirgū. Komisijas viedoklis sakrīt ar Ieteikumā minēto, ka nav nepieciešams sadalīt nomāto līniju minimālo kopu vairākos tirgos, jo tirgus apstākļi katrā nomāto līniju minimālās kopas kategorijā uzskatāmi par līdzīgiem.

Analogo nomāto līniju daļa no visas nomāto līniju minimālās kopas pēc ieņēmumiem ir samazinājusies no [REDACTED] 2003.gadā līdz [REDACTED] 2007.gadā un [REDACTED] 2009.gadā un no [REDACTED] līdz [REDACTED] un [REDACTED] pēc skaita tajā pašā laika periodā. Komisija uzskata, ka analogo nomāto līniju izmantošana samazinās, jo lietotāji tās aizstāj ar ciparu nomātajām līnijām. Komisija uzskata, ka nākotnē visas vai vismaz lielākā daļa analogo nomāto līniju tiks aizstātas ar ciparu nomātajām līnijām un nākotnē analogās nomātās līnijas tiks izslēgtas no nomāto līniju minimālās kopas tirgus. Komisija tomēr uzskata, ka šī ziņojuma tapšanas brīdī analogo nomāto līniju izmantošana vēl ir pietiekami intensīva, lai analogās nomātās līnijas iekļautu nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

10.4. Vai iekšzemes un starptautiskās nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?

Eiropas Komisija savā Ieteikumā ir noteikusi analizējamo tirgu kā nomāto līniju minimālo kopu, nemnotin vai tajā iekļaujamas arī starptautiskās nomātās līnijas. Komisija ir izvērtējusi vai starptautiskās nomātās līnijas un iekšzemes nomātās līnijas veido divus atsevišķus tirgos vai ir iekļaujamas vienā nomāto līniju tirgū. Komisija definē iekšzemes nomāto līniju par tādu nomāto līniju, kuras abi pieslēguma punkti un ktrs punkts starp tiem atrodas Latvijas Republikas teritorijā. Starptautiskās nomātās līnijas ir tādas nomātās līnijas, kurām viens vai abi pieslēguma punkti vai arī viens vai

vairāki segmenti starp pieslēguma punktiem atrodas ārpus Latvijas Republikas teritorijas, bet pārējā nomātās līnijas daļa atrodas Latvijas Republikas teritorijā.

Pieprasījuma puses aizstājamība. Ja potenciālais monopolists veiktu nelielu, bet nozīmīgu cenas palielinājumu iekšzemes nomātajām līnijām, tad galalietotājs tās varētu aizstāt ar konkurentu rīcībā esošo starptautisko nomāto līniju Latvijas Republikas teritorijā esošajiem segmentiem, vai pat izvēlēties nomāto līniju, kas savieno divus Latvijas Republikas teritorijā esošus punktus caur ārvalstīm. No galalietotāja viedokļa raugoties nav nozīmes vai nomātā līnija pilnībā atrodas Latvijas Republikas teritorijā vai tās daļa atrodas ārpus Latvijas Republikas teritorijas.

Piedāvājuma puses aizstājamība. Jebkuram operatoram, kurš piedāvā tādas starptautiskās nomātās līnijas galalietotājiem, kurām vismaz viens segments iet caur Latvijas Republikas teritoriju, nepieciešama nomāto līniju infrastruktūra Latvijas Republikas teritorijā. Operators var šo infrastruktūru būvēt vai nomāt no vairumtirdzniecības nomāto līniju pakalpojumu sniedzējiem. Latvijas Republikas teritorijā esošs starptautiskās nomātās līnijas segments viens pats atsevišķi ir uzskatāms par iekšzemes nomātās līnijas pilnīgu ekvivalentu, jo tas nodrošina tādu pašu pakalpojumu tajā pašā ģeogrāfiskajā teritorijā.

Ja potenciālais iekšzemes nomāto līniju operators mazumtirdzniecībā palielinātu iekšzemes nomāto līniju cenu par nelielu, bet nozīmīgu daudzumu, tad tāds operators, kurš piedāvā starptautiskās nomātās līnijas ar Latvijas Republikas teritorijā esošu nomātās līnijas segmentu, bez grūtībām un bez lielām papildus investīcijām, varētu Latvijas Republikas teritorijā esošo starptautiskās nomātās līnijas segmentu piedāvāt iekšzemes nomāto līniju tirgū. Šādā gadījumā Latvijas Republikas teritorijā esošo starptautiskās nomātās līnijas segmentu vienkārši un bez nesamērīgi lielām papildus izmaksām varētu aizstāt ar tādām nomātajām līnijām, kas apiet Latvijas Republikas teritoriju.

Kopsavilkums. Komisija nomāto līniju minimālās kopas tirgū iekļauj starptautisko nomāto līniju segmentus, kuri atrodas Latvijas Republikas teritorijā, jo starptautisko nomāto līniju Latvijas Republikas teritorijā esošie segmenti ir tehnoloģiski ekvivalenti iekšzemes nomātajām līnijām un tie ir savstarpēji pilnībā aizstājami gan no pieprasījuma, gan no piedāvājuma puses. Analizējot nomāto līniju operatoru iesniegto informāciju, Komisija pieņem, ka nomāto līniju operatoru norādītie ieņēmumi no starptautisko nomāto līniju piedāvāšanas atspoguļo ieņēmumus no starptautisko nomāto līniju Latvijas Republikas teritorijā esošajiem segmentiem.

10.5. Nomāto līniju minimālās kopas ģeogrāfiskais mērogs

Nomāto līniju minimālās kopas tirgus ģeogrāfiskais mērogs uzskatāms par Latvijas Republikas teritoriju. Lai arī aizstājamība starp dažādām nomātajām līnijām, kuras savieno atšķirīgus Latvijas Republikas teritorijas punktus ir ierobežota, tomēr nav nepieciešams dalīt analizējamo tirgu vairākos ģeogrāfiskos apgabalos, jo vienota tirgus definēšanai nav nepieciešami identiski konkurences apstākli, pietiek ar konkurences viendabību. Tā kā regulēšanas vide visām nomātajām līnijām visā Latvijas Republikas teritorijā ir vienāda, tad visa Latvijas Republikas teritorija uzskatāma par tirgu ar viendabīgiem konkurences apstākļiem nomāto līniju pakalpojumiem.

11. Tirdzniecības tirgus analīze

Pēc tirdzniecības tirgus definīšanas Komisijai saskaņā ar ESL 31.panta 2.daļu ir pienākums analizēt iepriekš definēto nomāto līniju minimālās kopas tirgu un izvērtēt komersantu ar būtisku ietekmi esamību analizējamajā tirgū. Komisija ir analizējusi tirgus saskaņā ar normatīvajiem aktiem un Eiropas Komisijas tirdzniecības analīzes vadlīnijām. Eiropas Komisijas tirdzniecības analīzes vadlīnijās ir minēts ievērojams skaits dažādu kritēriju pēc kuriem Komisija var noteikt vai definētajā tirgū ir komersants ar būtisku ietekmi. Komisija uzskata, ka šādi kritēriji ir visvairāk piemēroti komersanta ar būtisku ietekmi noteikšanai Latvijas tirgū:

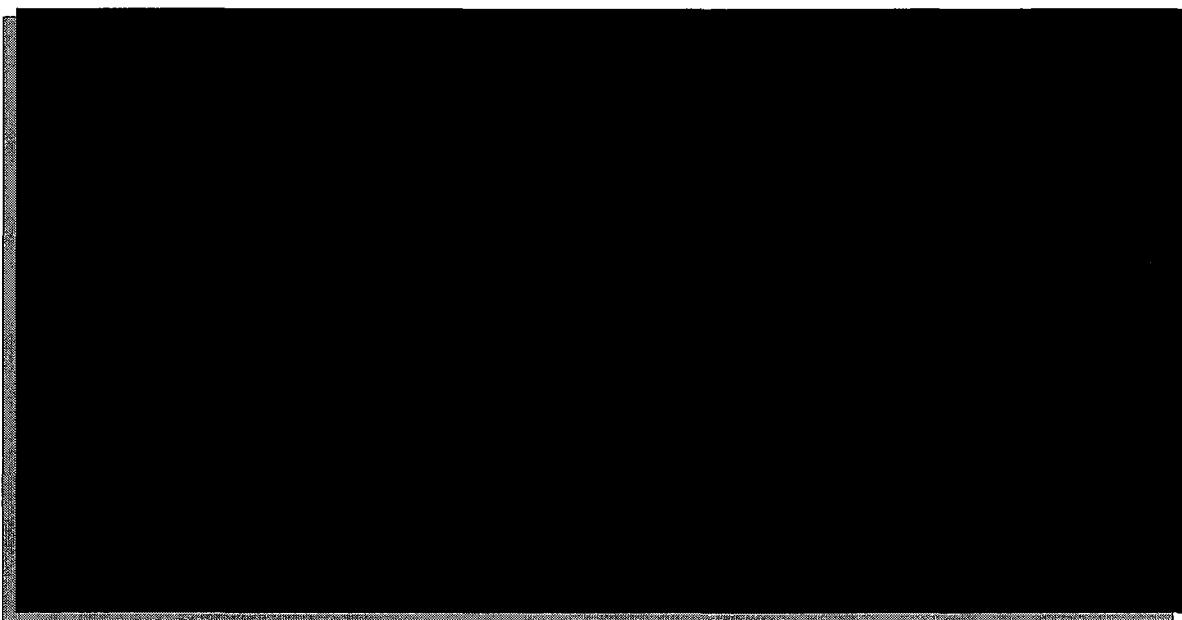
- Komersanta lielums (īpatsvars tirgū);
- Pakalpojumu cenu izmaiņas;
- Tehnoloģiska rakstura priekšrocības;
- Kontrole pār būtisku infrastruktūru;
- Mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības;
- Komersanta vai komersantu grupas vertikālā integrācija;
- Šķēršļi ienākšanai tirgū un potenciālā konkurence;
- Kompensējošā pirktpēja un šķēršļi galalietotāja izvēlei.

11.1. Komersanta lielums (īpatsvars tirgū)

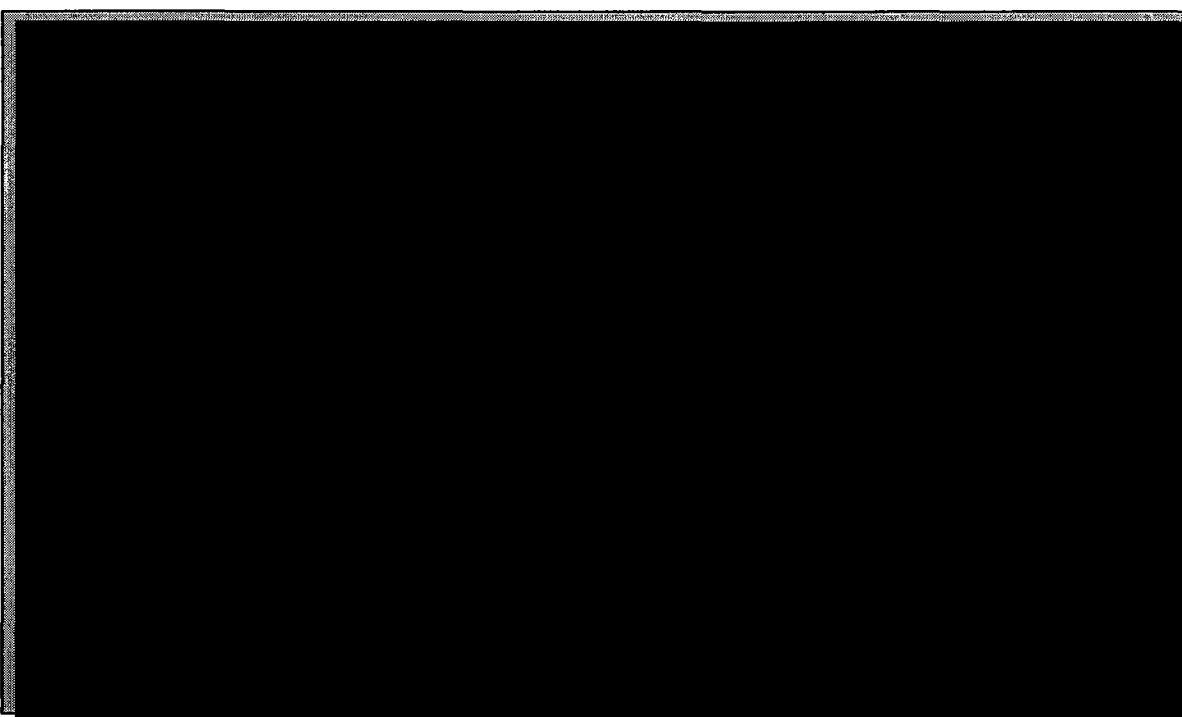
Komisija ir apkopojuusi datus par komersantiem, kuri no 2005 līdz 2010.gadam sniedza nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumus mazumtirdzniecībā. Tirdzniecības tirgus daļu izmaiņas pēc ieņēmumiem no 2005.gada līdz 2010.gadam aplūkojamas 2.attēlā un tirgus daļu izmaiņas pēc iznomāto līniju skaita no 2005 līdz 2009.gadam – 3.attēlā. Attēlā 2 redzams, ka SIA „Lattelecom” ieņēmumu tirgus daļa no 2005.gada līdz 2007.gadam saglabājusies stabila – [REDACTED], bet 2008.gadā strauji samazinājusies līdz [REDACTED]. Savukārt SIA „Lattelecom” tirgus daļa pēc iznomāto līniju skaita samazinājusies no stabila līmeņa [REDACTED] . Straujās

tirdzniecības tirgus daļu izmaiņas no 2008.gada līdz 2010.gadam izskaidrojamas ar AS „Latvenergo” uzsākto VPN pakalpojuma sniegšanu, izmantojot AS „Latvenergo” rīcībā jau esošo elektronisko sakaru tīklu. AS „Latvenergo” piedāvātais VPN pakalpojums ir līdzvērtīgs tradicionālo nomāto līniju pakalpojumam, bet tas izmanto citu metodi šī pakalpojuma sniegšanā kamdēļ nav iespējams aprēķināt precīzu piedāvāto līniju skaitu – rezultātā AS „Latvenergo” ienākšana tirgū neatstāj iespaidu uz komersantu tirgus daļām pēc iznomāto līniju skaita.

Attēls 2. Komersantu tirgus daļas pēc ieņēmumiem

Attēls 3. Komersantu tirgus daļas pēc iznomāto līniju skaita

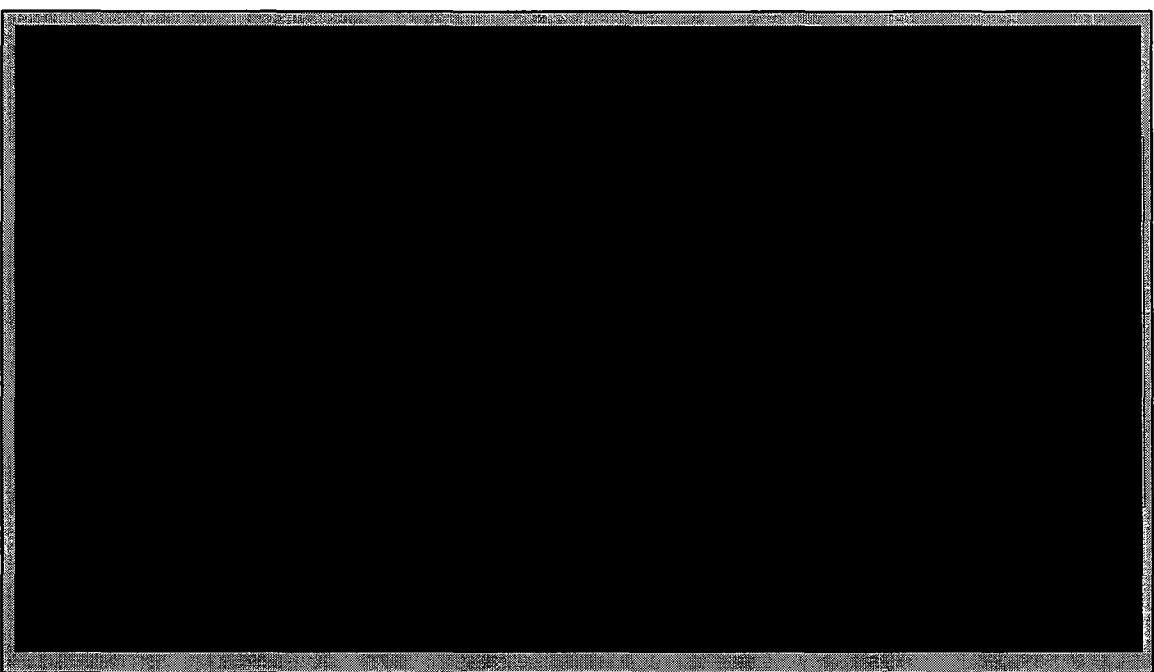

Komersantu ieņēmumi un iznomāto līniju skaits absolūtos skaitlōs redzami 4. un 5.attēlā. Lai arī attēlos redzams, ka kopējie ieņēmumi un iznomāto līniju skaits ir svārstīgi, un tiem nav noteiktas attīstības tendencies, skaidri redzams ir SIA „Lattelecom” ieņēmumu un iznomāto līniju skaita straujš kritums no 2007.gada līdz 2009.gadam. Noprotams, ka SIA „Lattelecom” tirgus daļu atņem veiksmīgi darbojošies alternatīvie nomāto līniju pakalpojumu sniedzēji.

Attēls 4. Ieņēmumi nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū

Attēls 5. Iznomāto līniju skaits nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū

SIA „Lattelecom” tirgus daļa nomāto līniju minimālās kopas tirgū līdz 2007.gadam saglabājās gandrīz nemainīga virs █ pēc ieņēmumiem un pēc līniju skaita. 2008.gadā AS „Latvenergo” uzsāka sniegt tradicionālajām nomātajām līnijām pielīdzināmus VPN pakalpojumus mazumtirdzniecībā izmantojot AS „Latvenergo” rīcībā esošo elektronisko sakaru tīklu. AS „Latvenergo” darbība nomāto līniju minimālās kopas tirgū bija ļoti veiksmīga – tikai trīs gadu laikā AS „Latvenergo” tirgus daļa sasniedza █, AS „Latvenergo” kļūstot par lielāko nomāto līniju minimālās kopas tirgus dalībnieku un SIA „Lattelecom” tirgus daļai samazinoties līdz

■. VPN tehnoloģija patiešām ir tradicionālajām nomātajām līnijām pielīdzināms pakalpojums un ir pamatooti iekļauta nomāto līniju minimālās kopas tirgū, jo AS „Latvenergo” ieņēmumu pieaugums sakrīt ar SIA „Lattelecom” ieņēmumu un iznomāto līniju skaita kritumu absolūtos skaitos, kas liecina par to, ka tradicionālo nomāto līniju lietotāji patiešām aizstāj tradicionālās nomātās līnijas ar VPN datu pārraides tehnoloģijas lietošanu.

Komisija uzskata, ka AS „Latvenergo” straujo tirgus daļu kāpumu veicināja nomāto līniju minimālās kopas tirgus struktūra. Nomāto līniju minimālās kopas tirgū ir neliels aktīvo komersantu skaits un arī kopējais pakalpojuma lietotāju skaits ir salīdzinoši neliels. Neliels komersantu skaits un neliels lietotāju skaits nozīmē to, ka tirgū tiek veikts neliels skaits darījumu un tie notiek samērā reti. Nelielais darījumu skaits tirgū, savukārt, nozīmē to, ka katrs darījums atstāj pamanāmu iespaidu uz tirgus daļām. Komisija uzskata, ka AS „Latvenergo” tirgus daļas palielināšanai bija nepieciešams salīdzinoši neliels skaits tādu pakalpojuma lietotāju, kuri nolēma mainīt pakalpojuma sniedzēju. Skatoties uz tirgus attīstību nākotnē Komisija patur prātā, ka arī turpmāk tirgū var notikt līdzīgas straujas tirgus daļu izmaiņas un ka arī AS „Latvenergo” nav pasargāta no savas tirgus daļas straujas zaudēšanas citam komersantam, kurš pārvarētu barjeras ienākšanai nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

Komisija uzskata, ka ir pārliecinoši demonstrēta VPN datu pārraides tehnoloģijas konkurētspēja ar tradicionālajām nomātajām līnijām un prognozē, ka arī nākotnē turpinās veiksmīgi konkurēt ar tām.

Komisija uzskata, ka tirgus daļu analīze skaidri liecina par strauju attīstību nomāto līniju minimālās kopas tirgū.

Papildus tirgus daļu analīzei, Komisija izvērtē vairākus citus kritērijus komersanta ietekmes tirgū novērtēšanai.

11.2. Cenu izmaiņas

Apkopojot informāciju par nomāto līniju pakalpojumu tarifiem un to izmaiņām no 2003.gada līdz 2010.gadam Komisija secina, ka SIA „Lattelecom” šo pakalpojumu tarifus nav būtiski mainījis, neraugoties uz būtisku tirgus daļas kritumu un ieņēmumu samazinājumu. Nemot vērā, ka SIA „Lattelecom” no 2007.gada 1.jūlija ir spēkā pienākums tuvināt nomāto līniju minimālās kopas tarifus izmaksām, Komisija pieļauj, ka SIA „Lattelecom” nevar reaģēt uz jaunu komersantu ienākšanu tirgū samazinot nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumu tarifus, jo tad SIA „Lattelecom” zaudētu šo pakalpojumu sniegšanas rentabilitāti.

11.3. Tehnoloģiska rakstura priekšrocības

Zema joslas platuma nomātās līnijas vairs nevar tikt uzskatītas par modernām tehnoloģijām, kur viens komersants var gūt priekšrocības pār citiem, ja tā rīcībā ir modernākie tehnoloģiskie risinājumi. Komisija uzskata, ka ne SIA „Lattelecom”, ne citam nomāto līniju ar joslas platumu līdz 2Mbit/s pakalpojumu sniedzošam komersantam nav tehnoloģiska rakstura priekšrocību.

11.4. Kontrole pār būtisku infrastruktūru

Būtiska infrastruktūra ir elektronisko sakaru tīkla daļa jeb tīkla komponente, ko nav iespējams ātri dublēt un kas nodrošina nomāto līniju pakalpojuma sniegšanu mazumtirdzniecībā. Nomāto līniju sniegšanai nepieciešamā tīkla izbūve ir ārkārtīgi laiktilpīgs process un tam nepieciešamas ievērojamas investīcijas. Pašlaik neviens komersants Latvijas Republikas teritorijā nav izbūvējis tādu nacionālo nomāto līniju tīklu, lai tas varētu sekmīgi konkurēt ar SIA „Lattelecom” tīklu. AS „Latvenergo” rīcībā ir visaptverošs maģistrālo līniju tīkls, bet tās turpmāko attīstību elektronisko sakaru tirgos, tai skaitā nomāto līniju minimālās kopas tirgū, varētu kavēt visaptveroša piekļuves tīkla trūkums. Šeit gan jāpiemin, ka vairākiem alternatīvajiem operatoriem ir savi piekļuves tīkli apgabaloš ar augstāku pieprasījumu (piem. Rīga), kuri nākotnē, paplašinot savus tīklus, varētu ierobežot SIA „Lattelecom” tīkla ietekmi elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšanā.

Komisija uzskata, ka, lai arī alternatīvie operatori turpinās paplašināt gan savus maģistrālos tīklus, gan piekļuves tīklus, tuvākajā nākotnē SIA „Lattelecom” saglabās savu dominējošo pārsvaru infrastruktūras un tīkla pārklājuma ziņā. Komisija uzskata, ka šāda dominējoša infrastruktūras un tīkla pārklājuma pārsvara radītas konkurences problēmas vislabāk ir risināt piemērojot samērīgas un proporcionālas saistības vairumtirdzniecības tirgū nevis mazumtirdzniecības tirgū.

11.5. Mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības

SIA „Lattelecom” kā vēsturiskajam operatoram ir nozīmīgas un praktiskas priekšrocības nomāto līniju minimālās kopas tirgū tā mēroga un vēriena ekonomikas dēļ. SIA „Lattelecom” ir vislielākais operators fiksētajā elektronisko sakaru tīklā ar apgrozījumu 2010.gadā – [REDACTED]. Otra lielākā operatora fiksētā elektronisko sakaru tīklā SIA „Baltkom TV SIA” apgrozījums bija mazāk nekā [REDACTED] no SIA „Lattelecom” apgrozījuma – [REDACTED]. Tādējādi SIA „Lattelecom” var izmantot mēroga ekonomikas priekšrocības – t.i. lielā apjoma dēļ SIA „Lattelecom” izmaksas uz vienu vienību ir zemākas nekā tās konkurentiem, kas kavē jaunu komersantu ienākšanu tirgū un jau esošo komersantu attīstību.

SIA „Lattelecom” vēsturiskā operatora statuss ir arī cēlonis tās ekonomiskās darbības vērienā. SIA „Lattelecom” papildus nomātajām līnijām piedāvā ļoti plašu pakalpojumu klāstu. Vairumam lietotāju ir ērtāk un izdevīgāk saņemt visus pakalpojumus no viena komersanta. SIA „Lattelecom” var izmantot savu vēriena ekonomiku, lai stimulētu savus klientus iegādāties pakalpojumus tikai no SIA „Lattelecom” šādi kavējot jaunu komersantu ienākšanu tirgū un jau esošo komersantu attīstību. Vēriena ekonomikas priekšrocība ļauj arī SIA „Lattelecom” izmantot savu ietekmi vienā elektronisko sakaru tirgū, lai ar šķērssubsīdiju palīdzību ienāktu citā elektronisko sakaru tirgū.

11.6. Komersanta vai komersantu grupas vertikālā integrācija

Tādiem komersantiem, kuriem pieder elektronisko sakaru tīkls, kuru tie izmanto elektronisko sakaru piedāvāšanai gan vairumtirdzniecībā, gan mazumtirdzniecībā, ir priekšrocības pret citiem komersantiem, kuru rīcībā nav šāda

tīkla. Papildus efektīvākai izmaksu struktūrai vertikālā integrācija dod iespēju komersantiem paplašināt savu ietekmi vertikāli saistītos tirgos. Vertikāli integrēti komersanti var izmantot savu stāvokli vairumtirdzniecības tirgū, lai palielinātu savu tirgus daļu attiecīgajā saistītājā mazumtirdzniecības tirgū, nepielautu citu komersantu tirgus daļu palielināšanos, kavētu jaunu komersantu ienākšanu tirgū.

Gan SIA „Lattelecom”, gan AS „Latvenergo” – galvenie nomāto līniju minimālās kopas tirgus dalībnieki – ir vertikāli integrēti komersanti. Komisija uzskata, ka ne SIA „Lattelecom”, ne AS „Latvenergo” nav īpašu vertikālās integrācijas priekšrocību vienai attiecībā pret otru.

11.7. Šķēršļi ienākšanai tirgū un ekspansijai un potenciālā konkurence

Normatīvie šķēršļi ienākšanai nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū ir minimāli – nosūtīt Komisijai reģistrācijas paziņojumu, ikgadējā regulēšanas nodeva un ikgadējā informācijas sniegšana Komisijai – samērīgi un simetriski visiem komersantiem. Jaunu komersantu ienākšanu šajā tirgū attur būtiski strukturālie šķēršļi. Lai jauns komersants uzsāktu nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā, tam vai nu ir nepieciešamas ievērojamas investīcijas sava elektronisko sakaru tīklu izveidošanai, vai arī jāizmanto jau eksistējoša komersanta elektronisko sakaru tīkls. Ja jaunam komersantam vairumtirdzniecībā jāiegādājas pakalpojuma apjoms no eksistējoša komersanta, ar kuru jaunais komersants plāno konkurēt šī paša pakalpojuma mazumtirdzniecības līmenī, tad pastāv risks, ka pret jauno komersantu var tikt vērstas negodīgas konkurences darbības, kuras var novest pie nepietiekamas cenu starpības (*margin squeeze*). Savukārt būvējot pašam savu elektronisko sakaru tīklu, komersantam jāiegulda ievērojami līdzekļi, kurus, neveiksmes gadījumā, komersants nevar vairs atgūt (*sunk costs*).

Jauni komersanti, ienākot tirgū, arī sastopas ar zīmola izveides un lietotāju piesaistes nepieciešamību, kas prasa laiku un ievērojamus līdzekļus un kavē efektīvas konkurences rašanos.

11.8. Nepietiekama kompensējošā pirkspēja vai tās trūkums un šķēršļi galālietotāja izvēlei

Kompensējošā pirkspēja tirgū var pastāvēt tad, ja pieprasījuma pusi pārstāv viens vai vairāki lieli komersanti, kuru pieprasījuma apjoms veido nozīmīgu kopējā tirgus pieprasījuma daļu. Lai šādi komersanti varētu ierobežot SIA „Lattelecom” tirgus varu ir jābūt iespējai pāriet pie cita, alternatīva pakalpojumu sniedzēja. Veicot tirgus izpēti, Komisija secina, ka pašlaik Latvijas Republikas teritorijā vienīgais alternatīvais nomāto līniju operators ar pietiekami lielu kapacitāti, lai spētu nodrošināt lielu nomāto līniju pakalpojumu lietotāju ar tam nepieciešamo nomāto līniju kapacitāti ir AS „Latvenergo”. AS „Latvenergo” kā alternatīvā pakalpojumu sniedzēja ietekmi ierobežo nepilnīgais AS „Latvenergo” piekļuves tīkls.

Komisija secina, ka pašlaik nomāto līniju minimālās kopas mazumtirdzniecības tirgū pastāv nepietiekama kompensējošā pirkspēja, bet ķemot vērā alternatīvo operatoru elektronisko sakaru tīklu paplašināšanu, Komisija prognozē, ka tuvākajā nākotnē lielajiem nomāto līniju minimālās kopas lietotājiem radīsies patiesa iespēja ietekmēt operatoru piedāvāto nomāto līniju pakalpojumu tarifus un kvalitāti.

Šķēršļi galalietotāja izvēlei šobrīd galvenokārt saistīti ar SIA „Lattelecom” un alternatīvo nomāto līniju pakalpojumu sniedzēju piekļuves tīkla pārklājumu. Pašlaik SIA „Lattelecom” piekļuves tīkls ir dublēts tikai blīvi apdzīvotās Latvijas Republikas vietās. Šāda situācija nozīmē, ka galalietotājam ne vienmēr ir iespēja izvēlēties starp vairākiem nomāto līniju pakalpojumu sniedzējiem, jo alternatīvu pakalpojumu sniedzēju tīkla pārklājums var nesniegties līdz galalietotāja izvēlētajai vietai. Komisija, tomēr prognozē, ka, alternatīvajiem operatoriem paplašinot savus elektronisko sakaru tīklus, šķēršļi galalietotāju izvēlei tuvākajā nākotnē pazudīs.

11.9. Secinājumi

Komisija ir izvērtējusi nomāto līniju minimālās kopas tirgu un ir secinājusi, ka laika posmā līdz 2008.gadam SIA „Lattelecom” bija uzskatāms par komersantu ar būtisku ietekmi iepriekšminētajā tirgū. Tomēr 2008.gadā AS „Latvenergo”, kas līdz tam nodrošināja tikai nomāto līniju vairumtirdzniecības pakalpojumus, uzsāka sniegt nomāto līniju pakalpojums galalietotājiem izmantojot savu maģistrālo tīklu vai papildinot to, ja nepieciešams, atsevišķos gadījumos ar piekļuves līnijām. Līdz ar AS Latvenergo ienākšanu nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū, būtiski izmainījās komersantu tirgus daļas šajā tirgū. Jau 2008.gadā SIA „Lattelecom” tirgus daļa saruka no █ līdz █ un 2009.gadā līdz █, bet 2010.gadā līdz █ AS „Latvenergo” tirgus daļai sasniedzot attiecīgi █ šajā pašā laika periodā. Komisija uzskata, ka šādas, dinamiskas tirgus daļu izmaiņas liecina par attīstību tirgū un vēsturiskā operatora dominējošā stāvokļa zaudēšanu.

Veicot uz nākotni vērstu tirgus analīzi, Komisija ievēro, ka nomāto līniju minimālās kopas tirgus saglabā savu uz straujām izmaiņām vērsto struktūru un norāda, ka AS „Latvenergo” strauji iegūtā tirgus daļa nav pasargāta no citiem esošajiem un potenciālajiem tirgus dalībniekiem.

Par SIA „Lattelecom” ietekmi palielinošiem faktoriem uzskatāma SIA „Lattelecom” kontrole pār būtisku infrastruktūru, kuru pašlaik neviens cits komersants nevar pilnvērtīgi aizstāt, SIA „Lattelecom” mēroga un vēriena priekšrocības, šķēršļi ienākšanai nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū, un kompensējošās pirkspējas trūkums šajā tirgū.

Lai arī SIA „Lattelecom” vēl joprojām ir vertikāli integrēts komersants, tā galvenais konkurents nomāto līniju minimālās kopas tirgū, AS „Latvenergo” arī uzskatāms par vertikāli integrētu komersantu, tādēļ šajā tirgū nevienam komersantam nav vertikālās integrācijas priekšrocību attiecībā pret citu komersantu.

SIA „Lattelecom” kopš tirgus liberalizācijas nav būtiski samazinājusi nomāto līniju minimālās kopas tarifus. Parasti šāda cenu nemainība būtu uzskatāma par liecību konkrētā operatora dominējošam stāvoklim tirgū. Tomēr Komisija ņem vērā, ka SIA „Lattelecom” kopš 2007.gada 1.jūlija bija spēkā saistība tuvināt nomāto līniju minimālās kopas tarifus izmaksām, tādēļ uzskatāms, ka SIA „Lattelecom” nav samazinājusi šos tarifus, jo tarifu samazināšana padarītu nomāto līniju mazumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanu nerentablu.

Komisija secina, ka trīs kritēriju testa otrs kritērijs nav izpildīts un konkrētais tirgus uzskatāms par tirgu ar efektīvu konkurenci, kurā apsteidzoša (*ex-ante*) regulēšana nav nepieciešama.

12. Konkurences tiesību pietiekamība

Pēdējais kritērijs, kurš jāapskata, lai pārliecinātos par apsteidzošas (*ex-ante*) regulēšanas nepieciešamību ir konkurences tiesību pietiekamība. Jāizvērtē vai konkrētajā tirgū pieteik ar konkurences tiesību normu piemērošanu, lai novērstu komersanta ar būtisku ietekmi tirgū spēju izmantot savu būtisko ietekmi, lai negodīgi iespaidotu vai ierobežotu konkurenci. Par konkurences tiesību pietiekamību liecinātu konkurenci uzraugošās iestādes (Latvijā – Konkurences padomes) veiktās darbības (tirgus analīze, komersantu ar būtisku ietekmi atzīšana, saistību piemērošana), lai nepieļautu, ka komersants ar būtisku ietekmi izmanto savu ietekmi negodīgai konkurences iespāidošanai vai ierobežošanai.

Komisija ir secinājusi, ka šajā tirgū ir konstatēta konkurences attīstība tirgū, tādēļ uzskatāms, ka nav bijuši nepieciešami Konkurences padomes plānveida vai ārkārtas pasākumi šajā tirgū.

13. Trīs kritēriju testa secinājumi

Izvērtējot testa trīs kritērijus Komisija secina, ka: nomāto līniju minimālās kopas tirgū pastāv augsti un nepārejoši šķēršļi ienākšanai tirgū, tomēr tirgū ir novērota strauja konkurences attīstība, bet konkurences tiesību normu piemērošana nav bijusi nepieciešama, lai nodrošinātu konkrētajā tirgū pilnīgu konkurenci. Tirgus ir uzskatāms par tādu tirgu, kurā nepieciešams piemērot apsteidzošu (*ex-ante*) regulēšanu, tikai tad, ja tas atbilst visiem trim kritērijiem. Ja kaut viens no kritērijiem liecina, ka tirgū nav lietderīgi piemērot ex ante regulēšanu, tad tirgus uzskatāms par tādu, kurā nav nepieciešama Komisijas iejaukšanās. Tā kā tirgū ir novērota strauja konkurences attīstība, Komisija secina, ka nomāto līniju minimālās kopas tirgus atbilst tāda tirgus pazīmēm, kurā nav nepieciešama apsteidzoša regulēšana.

14. Nacionālā konsultācija.

Šī ziņojuma publiskojamā versija 2011.gada 9.novembrī tika publicēta Komisijas tīmekļa vietnē paredzot mēnesi priekšlikumu un komentāru sniegšanai. Atbilstošs paziņojums par konsultāciju uzsākšanu tika publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

Viens komersants – SIA „Lattelecom” iesniedza Komisijai viedokli par šajā ziņojumā analizēto tirgu, kurā atbalsta Komisijas secinājumus.

15. Konkurences padomes viedoklis.

2011.gada 3.novembrī Komisija nosūtīja šo ziņojumu Konkurences padomei priekšlikumu un komentāru sniegšanai. Konkurences padome atbildēja un norādīja, ka tā: „*iepazinās ar Ziņojumu un informē, ka atbalsta tirgus definīciju, tirgus analīzes rezultātus un secinājumu, ka ir pamats atcelt pirms tam SIA „Lattelecom” piemērotās saistības*”.

16. Saistību piemērošana

Saskaņā ar ESL 31. pantu Komisijai ir tiesības, pamatojoties uz tirgus analīzes rezultātiem, piemērot, saglābāt, grozīt vai atcelt saistības komersantiem ar būtisku ietekmi konkrētajā tirgū, lai konkrētajā tirgū nodrošinātu efektīvu konkurenci. ESL 31. panta otrā daļa nosaka, ka: Nemot vērā ESL 31. panta pirmajā daļā minētos pakalpojumu tirgus analīzes rezultātus, Komisija nosaka, vai konkrētajā tirgū ir efektīva konkurence. Ja tirgus analīzes rezultātā Komisija konstatē, ka tirgū nav efektīvas konkurrences, tā pieņem lēmumu par analīzes rezultātā konstatētajām problēmām adekvātu un samērīgu speciālu prasību piemērošanu, saglabāšanu, grozīšanu vai atcelšanu komersantiem Komisijas noteiktajā kārtībā. Ja Komisija konstatē, ka tirgū ir efektīva konkurence, tā nepiemēro vai atceļ speciālās prasības komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū.

Nosakot konkrētas saistības, pienākumus komersantiem, Komisija ievēro arī vispārējos EK definētos elektronisko sakaru nozares regulēšanas mērķus:

- konkurrences veicināšanu;
- vienota iekšējā tirgus attīstību Eiropas Savienībā;
- lietotāju interešu ievērošanu.

Saskaņā ar ESL 39., 44., 60.pantu komersantam ar būtisku ietekmi tirgū Komisija var uzlikt šādas saistības: caurredzamības saistības, tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistības. Komisija, piemērojot komersantam ar būtisku ietekmi tirgū iepriekš minētās saistības, ievēro objektivitātes, caurredzamības, samērības un vienlīdzības principus atbilstoši risināmās problēmas būtībai un regulēšanas mērķiem. Pirms tiek pieņemts lēmums par saistību uzlikšanu, Komisija konsultējas ar elektronisko sakaru tirgus dalībniekiem.

Komisija var piemērot saistības tikai Latvijas Republikas teritorijā reģistrētiem komersantiem tikai Latvijas Republikas teritorijā sniegtu regulējamo elektronisko sakaru pakalpojumu tirgu konkurrences uzlabošanai. Komisijas piemērotās saistības attiecas tikai uz komersantu nomātajām līnijām vai to segmentiem, kuri atrodas Latvijas Republikas teritorijā.

17. Komersants ar būtisku ietekmi tirgū

Nemot vērā tirgus analīzes rezultātus, Komisija konstatē, ka nomāto līniju minimālās kopas nodrošinātas Latvijas Republikas teritorijā tirgū neeksistē komersants ar būtisku ietekmi tirgū.

Pirmajā tirgus analīzes kārtā Komisija noteica vienu komersantu par komersantu ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas mazumtirdzniecības tirgū - SIA „Lattelecom” (Komisijas Lēmums Nr.54).

17.1. Pirmajā tirgus analīzes kārtā piemērotās saistības

Komisija ar Lēmumu Nr.54 nolēma piemērot komersantam ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas mazumtirdzniecības tirgū šādas saistības:

1) Caurredzamības saistības

SIA „Lattelecom” izstrādā un publisko nomāto līniju minimālās kopas pamatpiedāvājumu saskaņā ar Komisijas noteikto kartību, kurā piedāvā nomāto līniju minimālo kopu atbilstoši Komisijas noteiktajam. Komisijai ir tiesības grozīt nomāto līniju minimālās kopas pamatpiedāvājumu. SIA „Lattelecom” izstrādātajam un publicētajam nomāto līniju minimālās kopas pamatpiedāvājumam jānodrošina, ka:

- netiek nepamatoti atteikts pakalpojums lietotājam, kurš to piepras;
- visiem lietotājiem, kuri pieprasā pakalpojumu, tiek piemēroti līdzvērtīgi nosacījumi pakalpojuma saņemšanai.

2) Tarifu regulēšanas saistības

SIA „Lattelecom” ir pienākums tuvināt nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumu tarifus pakalpojumu sniegšanas izmaksām, nesmot vērā peļņu par veiktajām investīcijām. SIA „Lattelecom” ir pienākums aprēķināt pakalpojumu sniegšanas izmaksas un iesniegt Komisijai ziņojumu par izmaksu aprēķināšanu un attiecināšanu saskaņā ar Komisijas apstiprināto elektronisko sakaru pakalpojumu izmaksu aprēķināšanas un attiecināšanas metodiku nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumiem, iepēmumi no kuru sniegšanas aprēķinot tos par katru pakalpojumu atsevišķi iepriekšējā pārskata gadā pārsniedza divpadsmit tūkstošus latu. SIA „Lattelecom” pierāda Komisijai, ka tarifi ir tuvināti izmaksām, nesmot vērā peļņu par veiktajām investīcijām.

SIA „Lattelecom” nodrošina galalietotājiem sniegto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu, tarifu plānu un tarifu atlaižu atklātumu un publisko pieejamību.

Komisija uzskata, ka nesmot vērā nomāto līniju minimālās kopas tirgus analīzes rezultātus, nepieciešams atcelt SIA „Lattelecom” ar Lēmumu Nr.54 piemērotās komersantam ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas mazumtirdzniecības tirgū saistības.

18. Secinājumi

Nesmot vērā, ka:

- nomāto līniju minimālās kopas tirgus pēc Jaunā ieteikuma pieņemšanas vairs nav starp tiem tirgiem, kuros Eiropas Komisija rekomendē piemērot apsteidzošu (*ex-ante*) regulēšanu un tajā ir jāveic tā sauktais trīs kritēriju tests, lai pārliecinātos vai tirgū nepieciešams piemērot apsteidzošu (*ex-ante*) regulēšanu;
- nomāto līniju minimālās kopas tirgū pastāv augsti un nepārejoši strukturālie šķēršļi ienākšanai nomāto līniju minimālās kopas tirgū;
- 2008.gadā AS „Latvenergo”, kas līdz tam nodrošināja tikai nomāto līniju vairumtirdzniecības pakalpojumus, uzsāka sniegāt nomāto līniju pakalpojums galalietotājiem izmantojot savu maģistrālo tīklu vai papildinot to, ja nepieciešams, atsevišķos gadījumos ar piekļuves līnijām;
- pēc AS „Latvenergo” pakalpojumu sniegšanas uzsākšanas nomāto līniju minimālās kopas tirgū, šajā tirgū novērotas dinamiskas tirgus daļu izmaiņas;

- šādas, dinamiskas tirgus daļu izmaiņas liecina par attīstību tirgū un vēsturiskā operatora dominējošā stāvokļa zaudēšanu;
- nomāto līniju minimālās kopas tirgū ir konstatēta konkurences attīstība tirgū un tādēļ uzskatāms, ka nav bijuši nepieciešami Konkurences padomes plānveida vai ārkārtas pasākumi šajā tirgū.

Komisija secina, ka:

- veicot trīs kritēriju pārbaudi, secināms, ka nomāto līniju minimālās kopas tirgus neatbilst otrajam kritērijam;
- tirgus ir uzskatāms par tādu tirgu, kurā nepieciešams piemērot apsteidzošu (*ex ante*) regulēšanu, tikai tad, ja tas atbilst visiem trim kritērijiem. Ja kaut viens no kritērijiem liecina, ka tirgū nav lietderīgi piemērot ex ante regulēšanu, tad tirgus uzskatāms par tādu, kurā nav nepieciešama Komisijas iejaukšanās;
- tā kā tirgū nav lietderīgi piemērot apsteidzošu regulēšanu, tad secināms, ka tirgū neeksistē komersanti ar būtisku ietekmi tirgū;
- tā kā tirgū neeksistē komersanti ar būtisku ietekmi tirgū, tad nepieciešams atcelt visas tirgus dalībniekiem piemērotās regulēšanas saistības – t.i. nepieciešams atcelt Komisijas 2007.gada 7.marta lēmumu Nr.54.

Ievērojot iepriekš minēto Komisija uzskata, ka ir nepieciešams atcelt SIA „Lattelecom” ar Lēmumu Nr.54 noteiktās saistības.

19. Konsultācija ar EK un citu ES dalībvalstu regulatoriem

2012.gada 20.janvārī Komisija paziņoja EK un citiem ES dalībvalstu regulatoriem Ziņojumu un ar to saistītos dokumentus. 2012.gada 26.janvārī EK reģistrēja Komisijas Ziņojumu un ar to saistītos dokumentus. Par Ziņojumu EK piezīmes neizteica.

Arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu regulējošās institūcijas neizteica piezīmes par Ziņojumu.

Izmantotie saīsinājumi

ESL: Elektronisko sakaru likums

Komersants: Elektronisko sakaru komersants

BIT: būtiska ietekme tirgū

ES: Eiropas Savienība

Komisija: Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija

Pakalpojums: Elektronisko sakaru pakalpojums